ENSV Riiklik Avalik Raamatukogu
578. Rah vakasv. Peav. Pres Tallinn, Tõnismägi 11. (3e

SÕDA TEATAJA

NR. 57. LAUPÄEVAL, 13. MAIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimisbind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Torpeedolennukite hävitav hoop vaenlase järelveokonvoile

Uputati 7 veolaeva ja üks hävitaja ning vigastati 12 veo- ja 3 sõjalaeva. Purustati 7 bolshevike kütidiviisi. Vaenlase rasked kaotused Dnestri alamjooksul ja Kroaatias

Führeri peakorterist, 12. mail. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Meie kokkusurutud sillapeal lääne pool Sevastoopolit osutasid saksa-rumeenia üksused ka eile ülekaalukate jõududega ründavale vaenlasele visa vastupanu, kusjuures hävitati suur hulk tanke.

Tuapse ees uputas üks allveelaev ühe nõukogude torpeedopaadi.

Eile teatatud vaenlase sillapea purustamise puhul Dnestri alamjooksul purustasid jalaväekindral Buschenhageni juhtimisel seisvad väed 7 vaenlase kütidiviisi ning ühe kahurväe- ja õhutõrjediviisi osi. Peale tuhandete langenute kaotasid bolshevikud 2600 vangi, üle 600 kahuri ja granaadiheitja, 334 kuulipildujat ja arvukalt muid relvi ja sõjamaterjali.

Tagala piirkonnas lõuna pool Polotskit piirasid armee ja politsei üksused koostöös kodumaiste vabatahtlikkudega 3-nädalastes võitlustes raskete ilmastiku- ja maastikuolude juures, väljapaistvalt toetatuna õhujõudude võitlus- ja lahingulenduritе poolt, tugevates võitlustes sisse suuremad nõukogude jõugud ja hävitasid need. Vaenlane kandis kõrgeid veriseid kaotusi. Loeti kaugelt üle 6000 surnu, võeti 6700 vangi, hävitati 192 jõukudelaagrit ning 264 punkrit ja võitluspositsiooni, saades saagiks arvukalt raskeid ja kergeid relvi ja ulatuslikult sõjamaterjali.

Nõukogude lennukite korduvatel rünnakutel ühele saksa konvoile Põhja-Norra ranniku ees hävitati 16 vaenlase lennukit jahilennukite ja pardaõhutõrje poolt. Üks oma julgestussõiduk läks kaduma.

Itaalias teostas vaenlane lõuna pool Aprillat ja ida pool Gaeta lahte arvukaid nõrgemaid rünnakuid, millised tõrjuti tagasi kõrgete veriste kaotustega vaenlasele.

Kerged saksa merevõitlusjõud uputasid Aadrias ühe suurema vaenlase meotorlaeva.

Võitluses kommunistlikkude jõukude vastu Balkanil vabastas saksa väljaõppepersonaliga varustatud 392. kroaatia jalaväediviis kindral-leitnant Nickeli juhtimisel viimse 4 kuu jooksul suure osa Kroaatia territooriumist. Kommunistid kaotasid neis võitlustes 3000 surnut ja 1200 vangi. Saagiks saadi või hävitati 16 kahurit, 185 kuulipildujat, arvukaid varustuslaagreid ja laskemoona.

Saksa torpeedolennukite üksused ründasid 11. mai õhtul merepiirkonnas ida pool Alzhiiri üht vaenlase konvoid ja uputasid 7 laeva 49.000 brt. ja ühe hävitaja. Vigastati veel 12 laeva 86.000 brt., üht kergeristlejat ja kaht hävitajat.

Põhja-ameerika pommilennukid ründasid eile hilisel õhtupoolikul asulaid Edela-Saksamaal. Briti Saarbrückenis tekkis kahjustusi ja kaotusi elanikkonna hulgas. Hävitati 31 vaenlase lennukit. Öistel rünnakutel vallutatud lääneplirkondadele hävitati veel 16 lennukit.

Valvepaadid vigastasid ööl vastu 11. maid Hollandi ranniku ees 2 briti kiirpaati nii raskesti, et nende uppumisega tuleb arvestada. Üks oma valvepaat uppus.

Führeri õnnesoov Rumeenia rahvuspühaks

Berliinist, 10. 5. (DNB). Führer saatis Rumeenia rahvuspüha puhul Rumeenia kuningale ja riigipeale marssal Antonescule südamlikkudes sõnades koostatud telegrammi.

Rüütlirist Narva lahingute kangelasele

Führeri Peakorterist, 9.5.

Führer annetas Raudristi Rüütliristi SS-obersturmbannführer Arnold Stoffersile, SS-vabatahtlike soomusgrenaderide rügemendi „Norge" rügemendi-komandörile. SS-obersturmbannführer Stoffers langes võitlustes Narva sillapeal 25. veebruaril.

Rahva tõrje mõrvatürannia vastu

Valge-Vene rahvastik koondub bolshevismi vastaseks võitluseks

Minskist, 10. 5. (DNB). Uue verise terrorilaine mõju all, mida bolshevism teostab teiselpool rinnet asuvas vallutatud tagalas, kasvab järjest ka ähvardatud elanikkonna tõrjetahe. Nii korraldati hiljuti Bobruiskis, kuid ka arvukates teistes Valge-Vene linnades ja asulates meeleavaldusi, millistest võtsid osa kõik rahvastikukihid ja kus üksmeelselt ja selgelt võeti seisukohta nõukogude mõrvatürannia vastu.

Bobruiskis otsustati ühel sellisel suurmeeleavaldusel asutada „Bolshevismivastane võitluslilt" ja üksmeelselt astus selle liikmeks elanikke kõigist kihtidest. Mõnel pool astusid liidu liikmeks terved küülised kõigi töölistega ja ametnikkudega. Võitlusliidu ülesandeks on rahvastiku aktiviseerimine bolshevismivastaseks võitluseks. Bolshevikkude hirmutegude mõjul suureneb liikmete juurdevool päev-päevalt.

Jaapani armeest alles 95 protsenti rakendamata

Vigost, 10.5. (DNB). Jaapani hääled, milles väljendub paendumatu tahe, viia see sõda otsustavale lõpule, rõhutades Jaapani murdumatut vastupanujõudu, leiavad kinnitust ühes „New York Sunday News" artiklis. USA ajaleht meenutab üht Austraalia sõjaministri Forde kõnet Melbournes, kus Forde seletas, et 95% jaapani armeest seisab alles kasutamatuna ja et praktiliselt võttes olevat tal säilunud kogu laevastik. Forde arvestab, et jaapanlased on kasutanud ameerika, briti ja austraalia võitlusjõudude vastu senini ainult 5% oma vägedest, mis on igatahes väga väike osake.

Eesti kohal tulistati alla 4 nõuk. lennukit

Berliinist, 9. 5. (DNB) Ööl vastu 9. maid tulistasid meie ööjahilennukid vaenlase pommitajad tagasi tõrjudes Eesti kohal alla 4 Nõukogude lennukit.

Seega tõusid enamlaste üldkaotused eesmaspäeval, 71 lennukini vaid kahe omapoolse kaotuse kõrval.

Anglo-ameeriklaste roimad kultuuri vastu Itaalias

Milanost, 11. 5. (DNB). Duce peakorterist teatatakse, et anglo ameerika terrorilenduri on Itaalias kuni tänini tekitanud suuri kahjusid, hävitades 212 kirikut, 53 haiglat, 315 kooli, 27 raamatukogu, 36 kunsti mälestusmärki, 34 teatrit, 78 kino, ühe kontsertsaali, 117 muud kultuurilist ja 6 avalikku asutust a 3 sotsiaalse hoolekande asutust.

Uus tõend kommunistide õõnestustööst Rootsis

Stokholmist, 10. 5. (DNB). Kommunistlik ajaleht „Ny Tid" teatab rootsi sõjaväe tsiviilteenistujate ühingu väga iseloomulikust annetusest, milline andis kommunistliku valimisfondi käsutusse 500.000 krooni. Ühtlasi otsustati ühingu koosolekute kuulutused avaldada kommunistlikus ajakirjanduses.

Tshungkingi SOS Rooseveltile

Genfist, 11.5. (DNB). Hiina saadik USA-s esitas Reuteri teatel kolmapäeval Rooseveltile Tshungkingi märgukirja, milles Washingtonis nähakse SOS-hüüet, saata Tshungkingile jaapani uue rünnaku pidurdamiseks tõhkem abi.

75 aastat Soome teatrit

Helsingist, 10. 5. 10. mail 1869 kanti esmakordselt ette Aleksis Kivi üks kauemaid näidendeid „Lea", mis paistab eriti välja oma imekauni läänilise keelega ja käsitleb piibliainet. Seda päeva pühitsetakse soome teatri rajamispäevana. Selle juubeli puhul tuli kolmapäeval Helsingi Rahvusteatris „Lea" uuesti ettekandele.

USA uueks mereministriks Forrestal

Stokholmist, 11. 5. (DNB). Roosevelt nimetas senise alamriigisekretäri USA meremisteeriumis, James Forrestali surnud kolonel Knoxi järglasena mereministriks.

Dnestri läänekaldal hävitati enamlaste sillapea

Lääne pool Sevastopolit löödi tagasi enamlaste rünnakud

Führeri peakorterist, 11. mail. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Ruumis lääne pool Sevastoopoli tõrjusid meie väed koos rumeenia mäestikuküttidepataljonidega tagasi tugevate vaenlase jõudude vihased rünnakud. Hävitati 20 nõukogude tanki.

Dnestri alamjooksul murdsid meie diviisid, saksa ja rumeenia lahingulenduritest mõjuvalt toetatuna, läbi ühest vaenlase sillapeapositsioonist jõe läänekaldal, tungisid sügavale kuni kahurväepositsioonideni ja puhastasid kogu sillapea. Bolshevikkudel oli kõrgeid veriseid kaotusi, peale selle kaotasid nad üle 500 vangi, 163 kahurit ja granaadiheitjat, samuti arvukalt muid relvi.

Tugevad lahingulenduritеüksused ründasid viimasel ööl hea eduga Shepetovka ja Proskurovi raudteejaamu. Tekkis suurtulekahjusid ja hävitusi.

Major Antrucki juhtimisel olev võitluseskaader osutas enda pannsega idarindel erilist tublidust.

Nettuno sillapeal murdusid arvukad vaenlase rünnakud koondatud tõrjetules kokku.

Viimaste päevade võitlustes paistis siin eriti välja Brandenburgi grenaderirügemendi (motoriseeritud) 10. kompanii ülemleitnant Tielmanni juhtimisel.

Sõjalaevastiku võitlusparved uputasid ööl vastu 10. maid ida pool Elba saart ühe vaenlase kiirpaadi, mitut teist raskesti vigastades.

Tugevad võitluslennukiteüksused teostasid mööduvad ööl rünnaku vaenlase saaretoetuspunktile Lissale, mis kutsus sadama piirkonnas esile suuri kahjustusi ja arvukaid tulikahjusid.

Üks nõrgem vaenlase pommitusüksus ründas mööduvad ööl Budapesti piirkonda.

Põhja-ameerika pommilennukite rünnakute läbi Kagu-Saksamaa vastu tekkis eriti Viini-Uuslinnas kahjustusi ja kaotusi elanikkonna hulgas. Siin kui ka asulatele vailutatud lääneplirkondades hävitati 69 vaenlase lennukit, enamikus neljamootorilised pommilennukid.

Kaukaasia rahvad sundümberasustamisele

Stalin lähetab terve rea Kaukaasia suguharusid Siberisse

Nagu põgenikud Kaukaasiast jutustavad, on Kreml annud korralduse terve rea Kaukaasia vähemusrahvaste ja suguharude ümberasustamiseks. Sundümberasustamisele kuuluvad kõigepealt balkaarid, kabardiinid, karatšaid, osseedid, tšetšeenid ja ingušid, seega eranditult muhameedlased ja — välja arvatud kabardiinid ning oseedid — türgi keelt kõnelevad grupid. Sundümberasustamine toimub Siberisse ja Uurali piirkonda. Viimaseil päevil on sundümberasustamine laienenud ka Tereki kasakaile.

Kaukaasia rahvad näevad selles suunniviisilises ümerpaigutamises ebainimlikku üritust lõplikult hävitada Põhja-Kaukaasia rahvusi, eriti põhja-muhamedi suguharusid. Kogu maailmas tuntud Kaukaasia elanikkonna paigalisus ja kodutruudus on Nõukogude Liidu bolševiseerimisel Kremlile okkaks silmas. Enamluse kõik senised katsed Kaukaasia rahvaste selgroogu murda on seni brutaalseimaist terrorimeetodeist hoolimata nurjunud. Nüüd on Moskva haaranud äärmisima vahendi — suunniviisilise ümberasustamise järele, mis on niisama hea kui Põhja-Kaukaasia suguharude hävitamine.

Nagu põgenike jutustustest edasi selgub, olevat Moskval kavatsus vabanenud Põhja-Kaukaasia piirkonda asustada georglasi, s. o. grusiinlasi Taga-Kaukaasiast. Ka georglased kuuluvad nende Kaukaasia rahvaste hulka, kes enamlusele seni on alistunud vaid äärmisima vastupanuga. Georglased näevad endi sundümberpaigutamises Põhja-Kaukaasia ruumi samuti oma rahvuse vägivaldset kiilustamist ja hävitamist.

Kui enamlik agitatsioon ikka jälle kordab Nõukogude liiduvabariikideie iseseisvuse lubadust, siis on siin nähtavasti tegemist ainult katsega maailmas avalikkust eksiteele viia nende tõeliste kavatsuste suhtes. Need kavatsused on Kaukaasia suguharude ja rahvaste rahvusolemuse radikaalne ümberistutamine ja hävitamine.

Eesti, Läti ja Leedu peapiirkondade vene usaldusmeeste seletus metropoliit Sergiuse märtrisurma puhul

Riigast, 11. 5. (ON). Meile saadeti järgmine seletus:

„Bolshevikkude käsilaste poolt salakavalalt mõrvatud eksarhi, metropoliit Sergiuse hauale kogunenud vene usaldusmehed, Eesti, Läti ja Leedu peapiirkondadest peavad oma pühaks kohuseks väljendada kogu tsiviliseeritud maailma ees Ostlandi riigikomissariaadi kogu vene elanikonna sügavaimat põlastust ennekuulmatu roima puhul.

Peale selle deklareerivad vene usaldusmehed:

1. Õigeusu kirikupea märtriveri, mis voolab veremerre, mis valati meie vene rahva 26-aastases võitluses vabaduse ja rahvusliku iseseisvuse eest, annab valjut tunnistust neist kuulmatuist ohvreist, mida vene rahvas on kandnud võitluses Venemaa vihatud vastase ja rõhujaga, bolshevismiga.

2. Alatu mõrv eksarhi kallal, kes enda suurte eelkäijate ja õigeusu kõrgete vaimulikkude eeskujul, kes võitlesid oma isamaa hüvanguks, omas julgust häält tõsta oma isamaa rõhujate vastu, kutsudes vene rahvast üles üldiseks võitluseks usu ja kodumaa kodu vaenlasega, on ühtlasi tõendiks, kuidas Kremli müüride taga istuvad juudi bolshevikud kardavad ja vihkavad kõiki neid, kes nagu metropoliit Sergiuski paljastavad bolshevismi kuratlikku olemust, astudes selle vastu leppimatusse võitlusse.

3. Vene rahvusgrupi tohutu osavõtt metropoliit Sergiuse matusest ja ka tõsiasi, kuidas tema märtrisurmasse Ostlandi vene rahvastiku poolt suhtuti üksmeelses arusaamas, näitab selgesti, et see rahvastik ei taha oma pead paenutada bolshevistliku Moskva ees, vaid järgib oma juhtidele, kes juhivad teda lepitamatu võitluse teele bolshevismi vastu.

4. Mingid ähvardused, mingid terroriaktid ja ohvrid ei tohi ega saagi tagasi hoida vene rahvast jätkamast oma võitlust oma suure kodumaa hüvangu eest. Vastupidi, vene hierarhide ja märtrite veri samuti kui kõigi nende oma, kes on püha asja eest langenud või veelgi langevad, on pandiks vene rahva ühinemisele selles pühas võitluses, mis lõpeb tõe võiduga ja meie bolshevismi poolt palju piinatud isamaa uuestisünniga.

Seletusele on alla kirjutanud vene elanikkonna esindajad Eesti, Läti ja Leedu peapiirkondades: Arensburger, Aleksejev ja Stavrovski.

Ameeriklased Araabia „riikideliitu" loomas

Viimasel ajal on ameeriklaste kavad oma võimupositsioonide kindlustamiseks Põhja-Aafrikas ja Ees-Aasias omandanud ikka akuutsema kuju. Et Araabia maailmas nende plaanide suhtes oma seisukohti ei salata, seda tõendab Liibanoni sõltumatuse ametlik tunnustamine Saudi-Araabia poolt.

Araabia ühinemisliikumises peituvate suure latentsete jõudude kaasahaaramiseks ning araabia maailma rakendamiseks oma võimupoliitiliste eesmärkide saavutamiseks, on araabia unioni kavadega välja tulnud nii inglased kui ameeriklased. Ameeriklaste kava eesmärgika on võita Araabia maailma oma sõiduvette ning mängida araablasi seega välja inglaste vastu, kelle poliitiline mõju araabia riikides, eriti Ees-Aasias on seni olnud õige tugev. Tagamõtteks kogu selle juures on muidugi Araabia õliallikate kindlustamine ameeriklastele.

Ameerika plaan on lühidalt järgmine: Egiptus, Palestiina, Süüria ja Liibanon ühinevad, säilitades oma haldusautonoomia, „Ühendatud Egiptuse kuningriigiks". Selle raames moodustatakse Palestiina maa-alal autonoomne juutide riik.

Teine liitrlik luuakse Marokost, Alžeeriast, Tuneesiast ja Tripolitaaniast, „Ühendatud Põhja-Aafrika" nime all. Irak ja Transjordania ühinevad „Ühendatud Iraki kuningriigiks", kuna Jeemen ühineb Saudi-Araabiaga Hedžase kuningriigiks. Need neli liitriiki kutsuvad ellu „Araabia pealiidunõukogu", mis läbi neil osutub võimaliuks ajada ühist välispoliitikat ja kooskõlastada vastastikku majanduslikke ning kultuurilisi suhteid. Sellel ühismaa-alal naudivad Ameerika Ühendriigid teatud sõjalisi ja majanduslikke eesõigusi, kuid vaatamata sellele, peavad need neli liitriiki säilitama „segamata vabaduse".

Selle projekti oletataval läbiviimisel võiks ülaltpoolt vaadatuna Iraki ja Transjordania ühinemine tunduda neist kõige kergemana. Mõlemal maal valitsevad Hašemiidid, Iraki kuningas on nõrga tervisega poisikene. Tema järglasena tuleb ühe uue seaduse põhjal praegune regent Abdulillah, kes aga on Araabias väga vähe lugupeetud. Perekonna tõeline pea on aga Abdullah, Transjordaania emiir. Aprilli esimestel nädalatel oli Abdullah Bagdadis. Seal võeti ta vastu austusavaldustega ja on tõenäolik, et tema külastuse ajal käsitleti jälle kord mõlema dünastia osa. Abdullahile, kes enesele juba ammugi kuninga krooni soovinud — mõne aja eest oli see Süüria oma — oleks see kindlasti meelitav kindlustada oma järeltulijalle Iraki trooni.

Teisest küljest vaadates on Irakile sobiv pääseda Vahemere äärde ühinedes Transjordaaniaga. Kuid selle plaani suureks takistuseks on Ibn Saud, kes kunagi rahulikult pealt ei vaataks mõlemi Hašemiitide haru ühinemist oma surmavaenlase Abdullahi all. Arvatavasti tahavad ameeriklased kõrvekuningale asja selle kaudu meelitavaks teha, lubavad temale valitsemiseks viljarikka maa — Jeemeni, mille valitseja imaan Yahia on vana ja haige. Kuid Ibn Saudi pilgud on olnud alati palju rohkem põhja kui lõuna poole pööratud. Igatahes pole ta minevikus kunagi nõus olnud Hašemiitide võimu suurenemisega.

Täiesti mõistmatu on, kuidas ameeriklased küll kujutlevad Liibanoni, Süüria, Palestiina ja Egiptuse vabatahtlikku ühinemist. Juba paljas mõte, et sel teel peaks kujunema riik, mida Mohamed Ali, Egiptuse kuningate-dünastia rajaja, tahtis saavutada vägivaldsel teel, kutsub kõigi väljaspool Egiptust elutsevate araablaste juures esile teravaimad vastuseisutunded.

See Ameerika ettevõte ei vasta ka milgi viisil nende maade tõelistele huvidele. Nii Süüria kui ka Liibanon, millede rahvastel on väga suur auahnus, ei oleks ilalgi vabatahtlikult nõus heitma Egiptuse ülemvalitsuse alla, kuna egiptlased ei tundnud endid tõeliste araablastena.

Ibn Saud, kes tunneb end olevat kõigi Araabiasse puutuvate asjade eestvõitleja, on nüüd Liibanoni iseseisvuse täieliku tunnustamisega andnud põhimõttelise vastulöögi Ameerika kavadele Araabia maailma tuleviku kujundamise suhtes. Muide on see osa Ameerika üldprojektist kõigile araablasile nii otseselt puudutatuile kui ka teistele, veel seepärast ülimal määral ärritav ja vastuvõtmatu, kuna see näeb ette juudi riigi ülesehitamise Palestiina maa-alal. Palestiina ei tohi oma araabia iseloomu kaotada — see jääb araablastele alati kindlaks otsuseks. On ju teada, et Ühendriigid töötavad selle kallal, et end Prantsusmaa, Itaalia ja Hispaania väljalülitamise teel Põhja-Aafrikas kindlustada. Põhja-ameeriklased on seepärast juba avalikult toetanud mässukatseid, mis olid suunatud de Gaulle'i poolehoidjate vastu. Prantsuse Põhja-Aafrikast peab siin nüüd kujunema Põhja-Ameerika ühisprojekti alusel eepost USA teel Araabia poolsaarele. Seega tahavad ameeriklased endale kindlustada õli Saudi-Araabiast ilma milleta nad arvavad mitte enam elada võivat. Araablaste igatsuse ühinemise järgi lubab Ameerika täita kõige suuremal mõõdul, kuid tingimusel et uued loodud Araabia riikide liidud võimaldavad talle laevastiku ja õhujõudude toetuspunkte, mis olevat vajalikud Saudi-Araabia õlitranspordiks. Senini on Pan-Araabia üritused Aasias ja Egiptuses olnud praktiliselt kitsendatud. Nüüd peab seda Ameerika õli vajaduse huvides ka Põhja-Aafrikasse laiendatama. Araabia rahvuslusele valetatakse ette võimalus Araabia riigi tekkimisest, mis ulatub nagu kaliifide riigi õiteaajal Atlandi ookeani kallasteni, kuid tõeliselt moodustab sinult aluse võimukonstruktsioonile, mida Põhja-Ameerika taotleb oma õlisoovide pärast Põhja-Aafrikas ja Ees-Aasias.

Kuna Inglismaa tahtis Ühendriike Lähis-Idast eemal hoida, suhtus ta mitte kaua tagasi hästi Väike-Araabia liikumisele, mis rahuldus Lähis-Ida Araabia riikide ühendamisega. USA alustab aga nüüd Suur-Araabia natsionalismi elustamist, et senini inglaste käsutuses olnud Lähis-Ida ruumis täielikult kanda kinnitada. Selle kava on hiljuti Wadsworth, Ühendriikide diplomaat Süürias ja Liibanonis, ühes oma kõnes hiljuti selgelt avaldanud, milles ta muuseas ütles:

„Viimane sõda ja tema kõigile tuntud tagajärjed on USA Kesk- ja Lähis-Idast eemaldunud, kuigi ta nendel aladel omab enam materjaalseid ja ideelisi huve kui teatud Euroopa riigid. USA ei jälgi üheski maailma-jaos imperialistlikke sihte. Kuid ta tunneb oma kohuseks olevat rahvaid sellel maal toetada võitluses oma vabaduse eest."

Õli on olnud anglo-sakside võimupoliitikas viimastel aastatel ikka tugevamaks ajendiks. Kus oli küsimuses õli, sääl on nende juures ikka esinenud suurimaid hoolimatusi. Ees-Aasia õli pärast tahavad ameeriklased Lähis-Ida inglaste alt „vabastada", et seal ise valitseda. V. B.

Inglismaa reetis Norra

London lööb matusekella norralaste olemasolule

Oslost, 11. 5. (DNB). Moskva nõuded Norra suhtes on siinses avalikkuses tekitanud kaugeleulatuvat ärevust, kusjuures Moskva ja Londoni poolt avalikult tunnistatud bolshevikkude ekspansioonikavatsustele Skandinaavia ruumis omistatakse suurimat tähelepanu. Tohutute pealkirjadega osutavad ajalehed reetmisele, millega norra emigrantideklubi Inglismaa ja bolshevismi teenistuses seistes taas on toime tulnud.

Nagu „Aftonposten" kirjutab, kõlavat Londoni teade matusekellana, mida norra rahvale Inglismaa poolt lüüakse. Samm sammu järele olevat Londonist maailma ette valmistatud selleks norra rahva reetmiseks inglaste poolt. Läbipaistva kavatsusega, seda norra rahva reetmist maskeerida ja et Inglismaa ja USA võiksid oma käsi pesta demokraatlikus süütuses, olevat sisse lülitatud ka norra emigrantideklubi, et seliega teeselda norra rahva nõusolu.

Nagu „Aftonposten" nendib, on selle rahva hoiak aga sootuks kõike muud kui nõukogusid pooldav. Samuti nagu see teade teistes skandinaavia maades mõjus pommina ja kutsus esile teatava shoki, nii olevat ka Norras selle mõju olnud vapustav. Kuna Inglismaa on senini kõnelenud soovist Norrat „vabastada", siis tahetakse nüüd okupeerimist teostada koguni kolme võimu poolt.

„Morgonposten" rõhutab Inglismaa ja USA võimetust, millised riigid paistavad järele andvat igale bolshevikkude nõudmisele.

Maarahva häälekandja „Nationen" kutsub norralasi üles kokku hoidma, et vältida halvemat, mis võiks juhtuda, nimelt nõukogude jõukude sissetungi Norra pinnale.

Budapesti raamatujuutide õõnestav tegevus

Budapestist, 11. 5. (DNB). Budapesti ajalehed osutavad juutluse tegevust Ungaris paljastades sellele, kui ilmsed on paralleelid juutide tehingute vahel maailmasõja lõpul 1918 ja nende hiljutiste toimingute vahel. See avalduvat eelkõige Ungari kultuurielu juudistumises, eriti aga kirjanduspõllal.

Need olid juudid, kes bolshevikkude valitsuse ajal 1919 mürgitasid oma laastava mõjuga kultuuri- ja vaimuelu või surusid seda hoopis maha, ja taas olid need, kes nüüd tahtsid ungari rahvast vaimselt ja hingeliselt küpseks muuta bolshevismi jaoks. Nõrjatute agitatsiooniteostega ülistati 1919 a. „seksuaalset selgitustööd", „vabaarmastust" ja aborti, ja sama sopakirjandust saadeti juutide poolt ka viimastel aastatel suurtes trükkides turule. Juudi kirjastajad kandsid hoolt, et sellised soperdised millalgi müügilt ei lõppenud ja võistlesid omavahel, et avaldada ungari keeles tõlkeid juudi ja pagulaskirjandusest. Selles juudi-liberaalses ja marksistlik-bolshevistlikus tendentskirjanduses mängis nn. „seksuaalteadus" eriti vastikut osa, olles nii Ungaris kui ka kõikjal mujalgi eranditult juutide asjaks.

Eesti Omavalitsuse juht sõitis Saksamaale

Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe sõitis kesknädalal, 10. mail lennukigaSaksamaale. Eesti Omavalitsuse juhi äraolekul täidab tema ülesandeid kohtudirektor O. Õpik.

Lühiteated jutustavad...

— USA sõjainformatsiooniameti ülemere filmide osakonna juhataja teatas, et USA ja Inglismaa teevad lähemal ajal ühiselt algust propagandafilmide valmistamisega 23 eri keeles. Need filmid on määratud „kasvatustööks" „vabastatud" maades.

— Nõukogude saadik Mehhikos, Umanska teatas Reuteri andmeil, et USA Nõukogude Liidu ja Costa Rica vahel loodi diplomaatlikud suhted.

Igavesed köidikud

Juba üldiselt ei ole Eesti pind oma loomult eriti saagihelde. Temalt tuleb täissalvi ja jõukust osta väsimatu tööga ja rühmamisega. Seda oskab ainult eestlane ja seepärast on ka õige, et Eesti maa armastab ainult eestlast.

Kergem on meil elu kahtlemata Lõuna- ja Kesk-Eesti sügavamatel muldadel, raskem Põhja- ja osalt Lääne-Eesti paepinnal ning kivirähul, eriti raske aga Saaremaal, kus viletsale pinnasele liitub veel kuivade ja karidekülline salalikus tigeduses kohisev meri. Aga katsuge võtta põhja-eesti mehelt ta paene pind või lahutage õige saarlane merest ja istutage ta mujale! Üks jääb haigeks igatusest oma kehvade paeste põldude järele, teine hingeldab ja avab nagu kajakas noka, et saaks aga värskeid, kuigi karme meretuuli kopsudesse. Ta käed teevad öösi sõudmisliigutusi ja silmad kaotavad läike. Veel hullemaks muutub aga olukord siis, kui lahutame ühe või teise ta kodumaast.

See on igaveste köidikute murdmatu ja kummaline jõud, mis seob sel viisil eestlast mitte ainult ta maa geograafilistesse piiridesse, vaid isegi kitsamaisse sünnikohtade aladesse, sest võib-olla enam kui ükski teine rahvas on eestlane paigalind. Rändab ju temagi vahel küll võõrsile, künnab kaugeid meresid ja asutab omale teisal heale järjele tõusva kodugi, aga kui mitte enne, siis vanuse päevil haarab teda ikkagi vastupandamatu kihk, tulla koju ning saada siin vähemalt maetud sellesse mulda, millest tõusnud kord ta eln. See omadus on nagu seadus eestlusele, mis ulatub kaugele üle aegade ja distsiplineeritud tunnetegi. See on mulla ja igavese eesti elu seadus, mis valitseb võitmatu jõuga inimest-eestlast. Aga selles seaduses ja neis köidikuis peitub ühtlasi eestluse elujõud ning igavese püsimise saladus.

Ida-Virumaa alades liigub vanemate inimeste suus veel praegugi kaunis vanajutt, mille aigeid üteldakse ulatuvat laastava Põhjasõja troostitusse järelaega. Kui maa oli taas inimestest tühi ning rõõm sundis järsku sündides suudlema inimest kuski leitud inimese jalajälge, siis ilmus laante- ja rabapeidust vanaisa, kelle habe oli aastaist pleekiv-valge ja nägu ainus murejoonte räga. Kepile toetudes seisis või istus ta kaua teeveeres ning ootas, kuni üksikuid inimesi hakkas kogunema ta ümber. Kui ta avas siis lõpuks suu, olid ta sõnad manitsevad. Mis siin seistakse ja oodatakse, kui ei asuta tööle ning ülesehitamisele, et sellel maal võiks tõusta ja sündida uus ning võimsana veogav elu? „Millest?" küsiti talt vastuseks, „Millest, kui pole enam kedagi ega midagi?" — Siis võttis aga vanake peotäie mulda, tõstis selle silmade juurde, tunnistas kaua seda peotäit, suudles lõpuks ja laskis siis mullal pikkamööda, väga pikkamööda pudeneda nuesti pihust. Korraga sirgus ta seejärgi nagu suuremaks ja tugevamaks ning vanad pooliti juba kustunud silmad lõid leegitsema, kui lausus väga tõsiselt ja aegamisi: „Sellest mullast, oma k o d u m a a mullast tõuseb uus ja igavene elu, kerkivad õnnelikud kodud ja sünnib rahvas."

Kas mõistsid siis vanakese ümber olijad nende sõnade mõtet ja sügavust? Kas nad aimasid, et metsapeidust tulnud vanake sõnastas kogu eesti igavese elu alused?

Meie aga teame juba, et eesti põld ja eesti muld on tõepoolest see, mille eest elab, töötab ja võitleb iga eestlane. Kui kevadel päike tõuseb kõrgemale ning märjad maalõhnad tiinestavad päikeselisi päevi ja pehmeid õhtuid ning sinihämaraid öid, siis järsku saab eesti põllumees nagu aga ka iga teine eestlane uuesti nooreks. Igal kevadel sünnib selline noorus uuesti ning igal sügisel, kuldse vilja voolates salvedesse, *asetab põllumees ühkes rahus käed kokku*. Ta ei ütle seejuures midagi, aga meie ise tunneme sama, mida tunneb siis põllumees, meil ei ole tarviski kuulda ta sõnu, sest samuti nagu teda seovad meid kõiki mullaga ja põlluga samad igavesed köidikud, andes ja määrates kogu meie elu, mõõtes rõõmu ja nukrust.

Nüüd on pidanud aga paljud põllumehed haarama relvad ja asuma kodumaa kaitsele. Mulla ja põllu kaitseks on nad pidanud lahkuma sama mulla ja põllu juurest, aga nende mõtted on ikka ja sageli tagasi kodus, kuigi nende mõttes heliseb võitluse ülim käsk: Võitle, sest eestlase ja eesti elul ei ole õiget väärtust, kui puudub oma vaba, elu sigitav ja rajav muld! Võitle oma mulla ja selle vabaduse eest, võitle nende igaveste sidemete eest, mis moodustavad eesti elu alused!

Aga ometi peame teadma ka seda, et põld mitte ainult ei jaga ega anna, vaid k nõuab. Ühelt nõuab ta rohkem, teiselt vähem, vastavalt sellele, kus kuski Eestis asub see muld, aga nõuab ta kõigilt. Kevadel ta nõuab, sügisel annab. Ning just seepärast, et muld üsna paljugi nõuab, enne kui annab oma õnnistuse harijale ja rahvale, eestlane, kes ei taha midagi muidu, teda õieti armastabki.

Ka see on eestlase suhtes seaduseks kujunenud iidne tõde, mida pole suutnud veel tumestada ega kustutada muutlike aegade kulg.

Ei tunne eesti mulda ega oska sellel kee gi rühmata nii, nagu eesti põllumees. Ajad on jõudnud aga sinna, et tänavu ometi paljud põlised põllumehed ei saa järgneda põllu igavesele kutsele. Põld küll kutsub, ta tasub ka käite sellele, kes ei täida seda kutset kogu puhta ja karge südamega võiteda narrib, aga põld siiski j ä ä b. Ja aasi tatega ta ehk koguni andestabki jälle, kuei saa nüüd just kõike, mida nõuab. Aga kui põld meilt võetakse ja meie ise muutume nimetuks ja vormituks tombuks kuski jäljetus hauas, siis kaob Eesti, kaob eesti rahvas, kaob ka kogu eesti elu. Selle kindla teadmisega seisabki põllumees kogu Eesti ja eesti elu eluse — põllu nimel relvaga oma rahva olemasolu kaitsel.

Põllult nõuab aga omakorda sõdur rindel ja rahvas tagalas süüa. Ning tööta ei anna põld kummaigi midagi, kuigi ta põline harija teda parajasti kaitseb. Et saada sügisel nut maa õnnistust, täissalvi ja toitu selleks peavad tulema tänavu uued noored ja vanad käed ning looma sidemed põlluga. Teist teed ei ole. Ei oleviku ega tuleviku nimel.

Kas on need sidemed uued, on neid raske luua? Ei, seda vist mitte, sest vaevalt leidub Eestis inimest, kelle eelkäijad kõige enam kaks või kolm põlve tagasi poleks sündinud või kasvanud maal ning omanud seega vahetut kokkupuutumist põlluga. Ainult uuendada on paljudel tarvis neid igavesi, kuigi vahepeal tuhmunud sidemeid maaga.

Aga seda tuleb teha sama ehtsa ja anduva hingega ning tahtega, nagu teeb seda põllumees ise. Ainult see, kes võidab töö karedate käte, aga puhta ja rõõmsa südamega, võib teenida põllu õnnistuse omale ja rahvale.

Lähematel nädalatel on põld ja lõhnav eesti muld see, mille kutse ja kohustus kõlab ulatuslikumalt ja pakilisemalt kui kunagi enne üle eesti rahva. Ta ei jäta ühtki, kellel jääb oma kutsetöö kõrval pisut aega üle, vahele. On seejuures enam kui kunagi varem vaja, et seda kutset ja kohustust kuuleksid kõik, nagu kuuldi ja kanti kord edasi vanakese tarku sõnu, — elagu nad Põhjaranniku pael või Lõuna-Eesti sügavmuldadel, linnades, alevites või külades. Igaveste köidikute võlu peab saama nüüd nueks elulises kohustuses võitleva ning tagalat kaitseva ja rahva tulevikku ehitava rinde kui ka rinde jaoks töötava tagala enese vastu.

Põld nõuab sügissadudes, talviste hangede all ja kevadvihmades ning tuultes paatunud mullakamakate peenendamist elu sigitavaks kohevaks mullaks, nõuab hoolitsevat kätt, *armastavat südant ja kaldset, idanevat seemet*, tõotades vastukaasluks nut voogavat elu Eestile ja ta rahvale, uusi koduid ja uut õnne.

Seda nõuet ja tõotust peame kuulma tänavu igaüks, selle peame võtma omale sü damesse ja laskma teda äratada seal uinuvad igavesed köidikud, sest seda tehes oleme aidanud kaasa eesti elu ja tuleviku aluste rajamisel ja kindlustamisel ning muutunud ka ise praegusest väärtuslikemaks.

Karedad käed, päevitunud nägu, aegajalt valulevtuimad õlad ja pihad, üle kõige aga töömehe töötulemustega rahulolevalt rõõmus süda on meie tegude ja saavutuste esimeseks mõõdupuuks.

J. Kp.

Ema armastav süda ja käte virkus kuulub poegadele rindel

Armastus ja lunastus

Mõtteid emadepäeva puhul

„JÄRVA TEATAJALE" kirjutanud HELMI MÄELO

Eriti praegusel ajal seisatab inimene sageli oma sügavamas otsimispüüdes ja mõttes väärtuste, mõistete ja nähete mõistmise, arusaamise ja hindamise ees. Ent palju kõigest esilekerkinust jääb lahendamata, mõistmata, arusaamata ja hindamata.

Ilalgi varemalt ei ole põhjust olnud sel määral mõtelda ja juurelda inimese kui niisuguse väärtuse üle, kui praegusel seniolemata julmaviisilisel sõjaajal. Tõsi, inimese füüsiline väärtus laboratooriumis analüüsituna on vaid vähe seepi, lupja ning fosforit ja tema väärtus ei ületa mõnda marka, kuid ometi on elav inimene kui niisugune peamiselt oma vaimsete omaduste ja võimete pärast astunud üles kõrgemate väärtuste liiki, mis ei ole üleskaalutav mingisuguse materjaalse kogusega. Samasugune on nähe mitmete mõistete ja omadustega inimese elus. Need ei ole hinnatavad tavalises mõttes. Kes näiteks oleks võimeline arvestama, palju maksab armastus, mehe ja naise vaheline armastus, emaarmastus, isaarmastus, lapsearmastus? Ent ometi on sellelgi hind, ja see on — elu.

Tavaline, igapäevanegi elupilt pakub meile rohket materjali selle tõiga tõestamiseks. Mitte ainult, et ema paneb oma elu kaalule lapsele uut elu andes, mitte ainult, et ta sel hetkel elab läbi surma ja elu mõtted kõige sügavamal kujul ja mitte ainult, et ta kannatuste ja valu läbi on oma lapse elu lunastanud, vaid ka edaspidi kuni surmani on ema alati valmis ohverdama oma elu lapse eest.

Mitmed aastad tagasi kohtasin kord sügaval sisemaal ühte ema, kelle poeg oli võetud ajateenijaks. See oli väga külm ja sügava lumega talv. Raske oli edasi pääseda hobusega, peagu võimatu aga jala. Ent välistest oludest hoolimata oli see ema otsustanud sõita oma poja juurde kaugele, tundmatusse linna. Ta oli vaene naine ega olnud tal hobust ligi paarikümne kilomeetri kaugusele raudteejaama sõitmiseks. Ka ei olnud tal pojale muud kostiks viia kui leiba ja väike tükike liba. Et hommikuks jaama jõuda, asus ta õhtul teele raske leivapäts kotiga üle õla ja pikk ritv tsekompamiseks käes. Hiljem kuulsin, see reis olevat teda nõivõrd kurnanud, et ta koju tagasi jõudes oli saanud kopsupõletiku, ja surnud. See oli emaarmastuse hind vaiksel rahuajal, aga meie teame, kuipalju sellist hinda on makstud praegusel sõjaajal — ja veel rohkem teame, et iga ema oleks valmis oma elu andma enda lapse elu pääsimiseks.

Samuti võimaldab igapäevane elu meile küllaldaselt näiteid, kus armastuse hinnaks on makstud elu, olgu see siis noorte armastajate vaheliselt või ka isade ja laste vaheliselt.

Kuid sõjapäevil ja üldse rahvaste rasketel katsumiseaegadel oleme kuulnud ja lugenud veel ühest armastusest mille hinnaks on samuti elu, see on i s a m a a a r m a s t u s, k o d u a r m a s t u s.

Kui meie pojad ja vennad maa bolshevikest vabastamise järele astusid vabatahtlikult sõjaväe ridadesse, siis kihutas ja sundis neid tagant põlev iha oma maad ja kodu jälle vabana näha. Loomulikult ei mõtle keegi võitlejate ridadesse astuja otseselt surmale, aga igaüks teab, et v õ i b kaotada oma elu. Sõja võitlustes ja raskustes on kodu ja omaksed igaühe südamele lähemal kui kunagi varemalt tavalisel ajal. Igaühe pisike kodu on ta armastuse tempel, mis kogusummas annab suure ja võitmata ning ületamatu tunde — isamaatunde.

Kui ema annab lapsele elu o m a elu kaalule pannes, kui poeg selle viib südamesunnil isamaa-altarile, siis on see kõrgeim tegu, mida üksikisikult saab üldse oodata, see on l u n a s t u s, mitte ainult oma ema, isa ja pisikese kodu armastuse sunnil ja tõukel sooritatud lunastus, vaid kogu rahva ja tulevaste põlvede eluvõimaluste loomiseks ja jäädvustamiseks antud lunastus. Kas ei ole see kõrgem kui emaarmastus, mis on ometi teatud määral egoistlik ja selle tunde sunnil ennastohverdav?

Armastus ja lunastus, kumb neist on kõrgem? Rasked ajad seavad meile mõistmiseks, arusaamiseks ja hindamiseks üles sellegi küsimuse.

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

EMA

Kui käimas on võitlus, mis otsustab surma ja elu, siis ei küsita ohvrist ega ohust vaid pingutatakse jõudu ning võideldakse. Kui ilal hävitav vaenlane on tunginud meie poole ja ähvardanud eesti kodu, siis alati on eesti mehed astunud kokku, koondanud jõud ja tõstnud käe ühiseks löögiks. Need ohuajad on loonud kangelasi - tõstnud hulga seast välja vapraid mehi, kes kõiki kaalule pannes on otsustanud kas võita või surra. Neid kangelasi me hindame, neid austame ja ehime nende päid sangaripärjaga. Ja kui nad ka lahkuvad elust murdudes võitluse tormis, siis ei sure nende teed ega kao mälestus rahva meelest ega südamest.

Kangelastepäevadel mõtleme neile ja laulikud ülistavad oma lauludes nende **surematuid tegusid.**

Täna on jällegi kangelaspäev. Kes on see kangelane, kelle ülistuseks lauldakse täna ja millised on need vaprad ja sangarlikud teod, mille eest pärjastatakse ta pea? Seda kangelast me ei leia säält, kus keeb võitluse mõll, ei näe me teda ka triumfikäikudel uljalt sammumas võidulauluga huultel. Seda sangarit me peaaegu ei märkagi, sest ta on igapäev meie keskel. See kangelane on e e s t i e m a. Vaiksed ja märkamatud on ta teed, kuid nad ei ole vähem suured kui sõjasangarite võidud. Nii nagu, puhas, vaikselt nirisev allikas lakkamatult voolab ka siis, kui kevadel metsikult kohisevad ja tormlevad mägestikuojad on kuivanud suvepõuas, nii ei lõpe sinu teod, eesti ema, ega lakka sinu eneseohverdus ka siis, kui on löödud vaenlane ja maha pandud sõjatapper, kui on mõõdas kangelaste aeg.

Sinu tegusid ei jõua me loetella ega sinu muret mõõta. Palju vagusid on vajutanud elu su palgele — tuhandeid murekortse ja kas ei räägi need valust ja kannatusest, südamevaevast ja mitmest murest, mida sa tundsid meie pärast juba siis, kui suigutasid meid hällis, kui unetult valvasid meie haigevoodi juures. Ja kui me sirgume, siis olid sina see, kelleit õppisime esimest tarkust, kelle juurde tulime iga küsimusega, sest sina elid kõige targem. Saime me haiget, siis vaigistasid ainult sina meie valu, oli meil muret, siis oskasid ainult sina lohutada ning oma pisirõõmudki jagasime sinuga, sest sina ei naernud meid, vaid rõõmustusid kaasa. Oli meil millestki puudus, siis küsisime ainult ja sa andsid. Sa andsid meile kõik, mida sul oli, sa tegid mida suutsid, et meil oleks hää. Kui meie laual ei olnud küllalt toitu, siis ootasid sa, kuni meie, lapsed, oliks saanud täis oma kõhu ja siis alles sa mõtled endale. Andestus, eneseohverdus oli sinu elu, päev päeva, aasta aasta kõrval sundimatult ja vaikselt. Me harjusime sellega, võtsime seda endastmõistatavana, sest elu igapäevasuses ei paistnud meile silma sina tegude suurus. Ja kui kasvasid tugevaks meie tiivad (nad kasvasid sinu hoolitsusel) siis tahtsime lennata välja nagu linnud teevad. Me nägime elu ja maailma enda ümber, siimasime palju huvitavat ja ahvatlevat, palju suurt ning säravat ja meile tundus vahest liiga tagasihoidlikuna see lihtne kodu, milles sa meid olid ilmale toonud ja kasvatanud. Nii me läksime tihti ja sinu osaks jäid pisarad ja südamevalu. Kui me siis nägime elu tõelist külge, kui kogesime tühisust selle taga, mis meid meelitas, reetmist sääl, kus ootasime usaldust ja kui hakkasime otsima elust tõelisi väärtusi, kui igatsesime armastust ja mõistmist, siis selgus meile, et seda kõiki oli olnud tulvil sinu süda. Siis igatsesime tagasi sinu juurde — tahtsime jälle tulla oma murega, nüüd juba suure murega. Soovisime panna pea jällegi su sülle, tunda su töökaredat ja ometi nii imepehmet kätt silitamas me pead.

Aga paljudele oli see juba hilja. Sina olid teinud oma töö ja olid läinud vaikselt ära.

Sinu teod ei surnud ja sinu elu elab edasi meis. Täna sa oled jälle meie keskel ja tänase päeva tahame pühendada Sinule. Me ei too sind triumfikäigule ega ehi sind loorberipärgadega — me tuleme sinu juurde sinu templis — kodus — ja ehime su rinda lihtsate kevadilledega, sest meie tänu on lihtne nagu on iga tänu, mis tuleb südamest.

Kangelased toovad ohvrid, pannes kaalule oma elu võitlustes, Sina, ema, tood suurema ohvri, sest sa annad ära selle, kes sulle enam on kui sinu elu, selle, keda sa oled kasvatanud üles oma südamevere ja pisaratega. Saada vaenutulle oma rõõmu ja lootuse, sest kaalul on kodumaa saatus. Sinule, nimetule kangelasele olgu au, sest sa tood suurima ohvri.

Koolipoisid Vabadussõjas

Tõsiseid ja lõbusaid episoode

Eesti noorsugu ja eriti eesti koolipoisid on alati olnud meie rahvusliku mõtlemise kandjad olgu see töös või võitluses. Me mäletame veel värskelt nende julgeid väljaastumisi bolshevistliku terroriaasta sünngeil päevil ning teame, et jälle olid nemad ühed esimeste hulgas, kes pärast praeguse sõja puhkemist võitlesid bolševistlike jõukude vastu nii metsavendade ridades kui ka vastselt moodustatud omakaitses. Ja paljud neist ei siirdunud maa vabastamise järel mitte tagasi oma koolipinki, vaid jätkasid võitlust relvaga käes eesti vabatahtlike pataljonide ridades ning teistes saksa sõjaväe üksusis, et hiljem siirduda Eesti leegioni.

See ind, mis on kannud ja kannab praegugi nende võitlust, on sama, mis hingestas eesti koolipoisse meie Vabadussõja päevil võitluses kodumaa tuleviku eest.

Allpool toome mõningaid episoode ja mälestusi meie koolinoorte võitlusteekonnalt Vabadussõja päevil.

Koolipoisid esimestes lahingutes

1918. a. novombri lõpul jõudis Narva kolonel Seiman ja asus organiseerima 4. eesti polku — eesti sõjalist jõudu Narva kaitseks. Iga minut oli oodata bolševike uusi rünnakuid. Polnud aga, keda vastu saata. Siiski, J. Pitka teeb valitsusele ettepaneku saata Narva alla vabatahtlikke koolipoisse teele, arvult 35. Järgmisel õhtul sõitis teine ešelon. Nii et Narva 4. polgu ülema käsutusse ilmus neid 81. Paar päeva hiljem osa poisse on abiks Kulgul, kus purustatakse kurikuulsate kommunistlike kütipolkude pealetung. Kui lastakse õhku jõe sillad, on osa poisse veel sealpool jõge Jaanilinnas. Ja kuigi need saavad käsu rutata viimsele ešelonile, ei jõua nad sellele, vaid viimase väeosana jätavad nad raske südamega Narva seljataha . . .

Siit algab koolinoorte sõjasõit paljude, vahest kõikide üksuste koosseisudes ja ka oma pataljonide ridades.

Viimased taandujad Narvast 1918. Neid on väike salk, 22 meest, peamiselt keskkooliõpilased, nad viivitavad, neil on kahju lahkuda. Bolshevikud pommitavad linna, tulistavad püssidestki. Kuid olukorraga tuleb leppida. Algab päikesepaisteta, väsitav marssimine tagasi. See kestab päevi kuni jõutakse 4. polgu juurde, kelle koosseisus lüüakse lahinguid edasi.

Neist üks, G. Tasuja jutustab järgmise lahinguepisoodi sellelt taandumisteelt.

„Ülibime parajasti poes, kui keegi vana ema, halliruuduline surrätik ölui, tuleb meiega vestlema.

Ah sa ime, küll on nüüd aga palju soldateid, näe, terve väli jälle täis."

Hüppame kohe välja, taibates, milles asi õieti seisab. Väli on tõesti punaväelasi täis ja metsast valgub neid üha juurde. Ratsaeskadron on juba väljas, varjavad endid majanurkade taga ju tulistamine algab. Külgedelt ja tagant sajab neile kuulirahet. Hüppan majanurga tagant välja, et võtta paremat seisukohta. Teravat valu tundub järsku põlves, nagu nõelapistet, mu vatitud pükstelt lendab puuvillatükke, siis tundub valu järsku ka puusas. Õieti poiegi õiget valutunnet, ainult nagu oleks saanud hoobi mingi nüri esemega. Tahan ruttu astuda edasi, aga vasak puus ei paindu, jalg on lõtv ja ma vajun küljeli poolkülmanud külatänavale.

Tulistamine on nii tihe, nagu tikiks tuhat õmblusmasinat mingit imepeenikest tikandit, majade seinad on korraga muutunud pitsiliselt läbipaistvaiks ja õhus vilistab, nagu laulaks miljon hiigelsääski oma iniseivat laulu.

Meestel on juba tunne, et neil, kes täna endid siit suudavad päästa, tuleb tänada taevast. Kas juhtub keegi mu leidma siit, viiksatab mõte peas — vaevalt küll! Katsun roomata maja poole, aga sellel pole mõtet, seal on kuulidesadu veelgi tihedam. Ei tahagi midagi mõelda ega end liigutada, üsna hea on nii lamada seljali ja üles vaadata.

„Oled haavatud?" ltn. Asumus on mu kõrval, „katsume kõhuli sinna roomata", ta osutab koolimaja poole. Veame end mööda pori edasi lähema majanurga taha. Poisid on korraga kõik mu ümber — „anna mulle püss", „mulle parabellum", „mulle padrunid".

„Käige minema, läheb omal veel kõike vaja".

Kedagi pole veel langenud meie kahekümneühemehelise „väeosa" ridadest.

Koolipoisid ratsaluurajatena

Detsembris 1918 marsib Tallinnast rindele 1. eesti polk. Selle koosseisus on ka Tallinna koolipoisse, arvult 30, kes moodustavad ratsaluure komando ltn. Tiitsi, hiljem ltn. Mealt'i juhatusel. Selles eskadronis on ka õppur-kunstnik P a u l L. Saunja külas saab ta ülesande oma kirju ratsu seljas viia kiri Kalevi Maleva staapi Rummo mõisa. Üle heinamaade jõudnud põllule, kerkivad äkki ta ette lumevallide tagant sõdurid ja vahistavad ta. Tõmbavad ta võõlt mööda, seljast püssi ja võtavad hobuse. Teda ennast viiakse vahi all Rummo mõisa. Kuna tol ajal vastaspoolte munder oli ühesugune, oli võimatu välimuse järele tunda, kes keegi oli. Rummo mõisas aga tunneb ära kalevlased ja õiendab, et ega ta pole punane . . . ja näitab kaasasolevat kirja. Nüüd saab ta tagasi oma mõõga ja juba uuelt omanikult ka hobuse.

Kuusalust edasi tungides saadetakse kirja viima 4. polgu staapi. Adjutant soovitab talle mitte enam tagasi ratsutada, vaid otsekohe Kõnnu mõisa sõita, kuhu varsti asuvat polgu staap. Ta teebki nii. Ta jõuab mõisa alla ja näebki, et meie mehed on sees. Paistab aga imelik, et need kiiresti lahkuvad mõisast ja kaovad edasi. Seal antaksegi talle tuld! Selgus, et sees olid punased. L. ajab hobuse mõisaaida varju. Ootab mõnd aega ja siis sõidab mõisa sisse. Punased olid läinud. Otsekohe ta käsutab mõisanaised mõisasaale koristama ja kütma. Ta on ligi pool päeva üksi Kõnnu mõisa peremees. Laskub juba videvik, kui lähedalt metsati kogud hakkavad liikuma. Nüüd alles saabus mõisa üks meie roodusid.

Suru mõisa vallutab kpt. Krant lahingu ga öösi, mil venelased rahulikult magavad. Veel järgmisel päeval kuivab mõisas venelaste pükse, sokke ja saapaid, ning palja jala jälgi on mõisa taga lumi täis. Kpt. Krant vaid kurdab: „Näe, venelastel pole enam jalas pükse, kuhu nende särke saaks peksta . . ."

Läbi Rakvere klirustati lahinguid lüües edasi. Vaekülas saadi saagiks 5—6 vangi. Kuna nende hoidmiseks polnud paremat kohta, siis nad lukustati mõisa suurde rahakappi, kus nad istusid järgmise päevani. Kohtlas jääb L. polgust maha korraldama telefoniliine. Siis ta raiub semafori vaieritest tükid, nendega seab oma kirju hobuse rulliku ette, istutakse neljakesi peale ja algab sõit mööda raudteed eesliinile. Oru jaamale lähenedes — kahel pool asuvad külap — märgatakse, et kahel pool raudteed sõdurid jooksevad ahelikku. Juba avatakse sõitjaile tuli. Viimased püüavad end varjata raudteetammi varju. Seal osutab jällegi päästjaks kirju — kahel poole olid omad, kes äratundnud hobuse.

Vaivaras toodi meie pealetungivatele vägedele vastu üks uus vene polk. See võeti vangi. Viimane oli tuliuues rietuses, meie omad aga juba närudes. Nüüd algab ümberriietumine, mis kestis kogu öö. Hommikul marssisid nutes mundrites meie mehed vabastatud Narva sisse.

Tuleristsed

N. Riiberg, laiarööpmelise soomusrong nr. 2 kooliõpilastest koosneva lõõgipataljoni liige jutustab selle esimesest lahingust, järgmist:

„Pikas hanereas liigub rongi dessant lagedat lumevälja mööda läbi üksiku talu eemal asuva metsa poole. Ägedalt haugub talu õuekoer, nagu hoiatades meid eelseisvast ettevõttest. Jõuame metsast läbi. Metsaveerel peatusime. Meid on terve hulk noori ja vanu. Peagi vinguvad esimesed kuulid. Meie oleme veel täiesti organiseerimatu jõuk. Punaste tuli kõveneb. Pidin algul minema paremale poole, kuid arvasin, et sealpool on vist kardetavam ja lähen vasemale. Oli eksitus. Ei taibanud otseteed, et metsa mööda oleks punastele saanud hoopis lähemale. Nüüd on hilja. Laman kõhuli maas ja nähes, et teised teevad hüppeid edasi, teen samuti. Muud ei oskagi teha. Keegi hõikab: „Noh lase ka". Lasen. Kuhu ei tea, sest et ei oskagi sihtida. Punaste tuli üha kõveneb. Töötab mitu kuulipildujat. Korraga vasakult sõidab regi kuulipildujaga meie eel seisva Anne mõisa poole. Punased toovad veel kuulipildujaid juurde. Lasen, mis jaksan, ka teised lasevad, kuid peagi kaob hobune reega mõisa küüni varju. Anne mõisani on metsast hulk l gedat tõusvat lumevälja. Lamame selle lumevälja keskkohal. Punaste kuulid aga vuhisevad ja uluvad ning ajuti ootamatult tõstavad nina ees rea lumesambakesi, et jälle vingudes lennata üle peade.

Edasi roomata on raske. Palavus rõhub. Papahha vajub iga hüppe ja ka lamamise juures tüütavalt silmadele. Kole halb müts.

Oleme jäänud peatuma. Ei edasi ega tagasi. Juba tekib hinges tülpimus, kannatamatusega vaatan ringi. Mis sellest siis nüüd saab? Veel ei oska karta sõda. Edasi ei saa ega saa. Äkki hakkasid kuulid vilistades tulema seljatagant Lehtse mõisa poolt. Ka lasud on kuulda. Kas sisse piiratud? Taga metsaveeres kpt. Paulus hüüab midagi ratsaväest. Vaatan paremale ja näen, et parem ja keskmine tiib on tõmbunud tagasi metsa

(Järg 3. lhk.)

Kes kaotas?

Paide leiubüroosse on toodud järgmised leitud esemed: plekk-piimanõu ja kinnas, leitud Paide vallas, kindad- leitud „Paide linnas, muhv - leitud Paide linnas jalgratas- leitud Järva-Jaanis, käekell - leitud Paide linnas, vihmavari - leitud Paide linnas. Leitud esemeid võib kätte saada peale omandiõiguse kindlaks tegemist igal tööpäeval Paide leiubüroost, Tallinna tän.12.

Ema südamerõõm

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Algupärase loomingu õhtud Paides

Ettekandele tuleb paidelaste kirjanduslikku ja muusikalist omaloomingut

Täna ja homme, algusega mõlemal päeval kell 17.00, toimub Paide rahvamajas Järva lava- ja helikunstiühing „Voog'i" ning EK „Puhkus ja Elurõõmu" Paide osakonna ühiskorraldusel kirjanduslik-muusikaline omaloomingu õhtu. Korraldamisele tulev omaloomingu õhtu on esimene sellesarnane Paides ning selle kava on koostatud eranditult Paides kirjanduse- ja muusikapõllul tegelevate isikute loomingust. Vastavalt koostatud kavale ütleb õhtu avasõna Järvamaa Rahvakaevatusameti juhataja H. Leeman. Sellele järgnevalt esitab Paide teatri näitejuht A. Lääne J. Kaupi „Me elame ju Suile, Tuultemaa". Edasi esitab sopran E. Liblik V. Juhandi viisistatud J. Kaupi luuletuse „Õhtul", mille järele Tallinna „Draamateatri" näitejuht-näitleja A. Mering loeb J. Kaupi äsja valminud jutustuse „Tuisk üle südamete". Edasi esitab trio, koosseisus viitul, cello ja klaver, V. Juhandi „Valsi." Kava edasises osas deklameerib J. Annus oma loomingust luuletused „Puhkus" ja „Taaspuhkemine", mille järgnevalt R. Hoolma esitab katkendi J. Kaupi romaanist „Rasked pilved". Kava esimene osa lõpeb duetiga „Noorusmälestus" J. Kaup-V. Juhandi laulumängust „Talupoja lapsed", millise esitavad sopran E. Liblik ja tenor H. Malmsten.

Kava teine osa algab E. Epneri ühevaatuslise vabadusvõitluseainelise näidendiga „Reetur", millele proloogi-muusika loonud V. Juhandi. Näidendi lavastus on A. Lääne'lt, lavapilt A. Roots'ilt. Edasi esitab V. Juhandi klaveril oma loomingust „Prelüüdi", millele järgnevalt E. Suits deklameerib J. Kaupi „Vanal veskitammil". Järgnevalt esitab tenor H. Malmsten E. Epneri kaks laulu: „Kaks vallatult säravat silma" ja „Mike suvel öö — ?", millised viisistanud jällegi V. Juhandi. Nimetatuile järgnevalt deklameerib J. Annus oma loomingust „Sõjatuules", „Palve" ja „Kevade II". Omaloomingu õhtu lõpp-palana esitab trio popurrii J. Kaup-V. Juhandi laulumängust „Talupoja lapsed".

Ühenduses toimuva omaloomingu õhtuga olgu siinkohal publiku tähelepanu juhitud sellele, et õhtut korraldava toimkonna poolt on astutud vastavad sammud selleks, et saal oleks korralikult soe, mistõttu publikul saalisviibimine on võimalik üliriietes.

1.000 riigimarka ERÜ-le

Rakke Majandusühistu pidas peakoosoleku

Pühapäeval, 30.aprillil pidas oma korralise aasta-peakoosoleku Rakke Majandusühistu. Toimunud peakoosoleku päevakorras oli koosoleku rakendus, ühistu 1943.a. aruande kinnitamine, 1944.a. eelarve vastuvõtmine, valimised põhikirja järgi ning läbirääkimised. Koosoleku avas juhatuse esimees A. Luht, tervitades kõiki kokkutulnuid. Koosoleku juhatajaks valiti H. Mere, protokollijaks K.Mitt. Ühistu 1943.a. aruande kandis ette ühistu juhatuse liige H.Neero. Esitatud aruandest selgus, et ühistu 1943 tegevusaasta äriseis oli tasakaalus 89.625,89 riigimargal, mille juures kasum oli rmk. 4.902,07. Ühistu kulude-tulude arve oli tasakaalus 55.289,35 riigimargal. Esitatud aruanne võeti koosolijate rõhuva häälteenamusega vastu, kusjuures kasum otsustati jaotada järgmiselt: korporatsioonimaksuks 1470,60 rmk, tagavarakapitaliks 2431,47 rmk, kuna toetuseks ERÜ-le otsustati määrata 1000 rmk. 1944.a. eelarve võeti vastu rmk. 57.400 suuruses, kusjuures loodetav kasum on rmk.3.345. Toimunud valimistel valiti ühistu juhatusse esimehena A.Luht, liikmetena H.Neero ja E. Merisalu. Revisjonikomisjoni valiti J.Parm,K.Malvre ja pr.T.Lõoke. Kõigiti asjalik ja üksmeelne koosolek kestis kaks tundi.

Koolipoisid . . .

Algus 2. lhk.

veere. Ainult vähesed on jäänud veel väljale. Mõni roomab tagasi. Mina püüan teha seda sama. Ei suuda. Lumi on sügav, riietus raske ja suur koorem padruneid kotis ja taskus. Loobun roomamast ja tule all sammun metsa poole. Tulgu mis tuleb! Liigume sügavat metsa pidi, kuhu aegajalt kukub mürtse, kärlstades maast sammaldunud mullalahmakaid, purustades puid ja täites kogu metsa tumeda kõla kajaga. Oleme eksinud. Ainult suurtükt laskude järgi arvasime, kus on vastane . . ."

Kadunud pojad tuuakse oma rahva juurde tagasi

K. Matisoo jutustab järgmise loo Võru koolinoorte sõjateedelt: „Kuulipildur „Lewisi" esimene number Heino Kallas oli hädas oma inglistankidega. Kitsastena nad höörusid jalgadele vetivalusad villid. Viis suurt koledat villi sünnitasid noorurile põrgulikku valu. Ikka ja jälle pidi ta küsima velskrilt jooti, et neid määrida.

23. mai õhtul anti roodule käsk valmistuda rünnakule. Öösel vähe aega enne päikesetõusu lendas Kalkutinas üle punane märgurakett, millele teistest küladest vastati. Just päikesetõusu eel käsutati mehed ahelikku. Pealetung, Pihkva operatsioon, suurimaid ja hiilgavamaid Vabadussõja kestel, algas. Voori kõrval lonkis Heino, kellele lahti läinud villid valmistasid talumatut piina. Jõudnud Andreikova küla, ei suutnud ta enam kannatada valupisteid. Roodutõlema loal lahkus ta kolonnist talumajja, et määrida oma ville. Rood oli vahepeal jõudnud kaugele ette. Heino püüab joostes sellele järele jõuda. Ta eksis aga ja pöördus lõpuks Vana-Irboskasse. Jõudnud metsavahelisele teele, ta märkas ees pisikese silla juures askeldavaid mehi. Need olid relvastatud. Nad jooksid kiirelt võsa servale, kus asusid ahelikku. Arvult oli neid viis. „Punased" — oli Heinole nüüd selge. Võis selgelt näha, kuis nad lõid padrunid rauda. Heino heitis tee vastaspoolsesse kraavi. Mõni minut piiluti vastamisi teineteist. Äkki sähvas Heino peas kummaline mõte. Ta lasi üles raketi, teise ja kolmanda, et ehk nende peale tuleb omi abiks. Raketid avaldasid silmapilkselt mõju punastele. „Kuule, oled eestlane või" küsiti puhtas eesti keeles. „Viska „lutakas" minema, ajame sõbramehe juttu", kõlas punaeestlaste ettepanek." „Enne teie, siis mina", oli vastus. Pea sobis aga jutuajamine. Heino kaitutas punaväelasi allaandmisele ja selgitas, kuis komissaride poolt nad on viidud eksiteele ja enda teadmatult sõdivad eesti rahva vastu. Jaanuarikuus Anvelti poolt mobiliseeritud nõorukesed lasksid pead norgu, kuuldes Heino selgitust Vabadussõja tõelise olemuse ja mõtte kohta. „Seltsimehed", pöördus punastest üks teiste poole, „mis oleks kui astuksime eesti rahvusväkke?— Võibolla saame tasa teha oma eksimuse, aga kas meid sinna ka võetakse?" „Miks mitte", kinnitab Heino „Lähme Irboskasse, seal esitan teid oma roodutülemale ja saame sõpradeks, ja veel rohkem, vaprateks relvavendadeks."

Varsti marssiski jõuk sõjamehi piki teed Vana-Irboska poole. Heino ennustas õieti. Järgnevates lahingutes tasusid eksinud suguvennad oma võla eksiteele viijaile — komissaridele kuhjaga."

Retk Amblasse

Soomusrongide pidurdamata edasitungi ajal ühel õhtupoolikul soomusrong nr. 2 peal moodustatakse 15 meheline salk, mis otsustab minna Amblasse. Ligi pool sellest on koolipoisid. Teel satutakse bolševike ja ühe meie polgu meeste tulevahetuse peale. Kuna neist kumbki oletab, et küljelt tuli vastasele abi, kaovad mõlemad pooled. Soomusronglased aga jatkavad oma teed. Võtavad külast küüthobused ja otse kihutavad edasi. Langeb sompus talveöhtu, mil jõutakse Ambla alla. Teel ees on näha bolševike vahipost. Hobused jäetakse metsa alla, mehed ise hiilivad metsa kaudu ,siis üle väljade alevisse sisse. Ühes majas selgub, et alev on täis bolševikke, siin peatub üks vene sapöörirood, mille staap vaid mõned majad edasi asub. Kilometeter edasi asuvat Viljandi kommunistlik polk. Õnneks oli satutud majja, kus polnud venelasi.

— Mõni hetk hiljem — maja eest teed mööda tuleb paha aimamata bolševike vahipost. Sõnatult võetakse see vangi. Sellele järgneb teine—see jagab esimese saatust. Kuid nüüd tuleb üks bolševike ratsanik. Sõnatud käeviibetega kutsed palgel hoitavate püsside ette kõnelevad talle endastmõistetavalt selget keelt, kellega on tal tegemist. Ta vigurdab, asub kõva häälega kauplema ja pärima, hüppab lõpuks hobuse taha, kes pakub talle head varju ja kisub hobust teed mööda tagasi. Kaks tuliverelisemat koolipoissi on aga juba hasardis. Nad tahavad hobust saagiks, kelle seljas oleks tore tagasi kihutada, ja ei märkagi, et on maha jäänud teistest..., on kahekesi bolševike staabi ees vene ratsaniku jälil.

Nad pöörduvad ümber. Metsik sõõst üle põldude, läbi metsa — ja nad on tervelt omade juures tagasi. Ja kui algab regedel kihutamine tagasi, tekitab kõikidel laia naeru mõte venelaste ehmatusest, kui nad teada saavad, et nende staabi eest vahipostid ära toodi.

Silla kaitsel

On talv. Soomusrongid opereerivad Petseri all. Neli koolipoissi s.-rong nr. 2 pealt on ühe suure silla valvel, et juba seljataha jõudnud punased rongide seljatagant seda ei purustaks.

On öö. Äkki hakkavad sillale kostma raudteed mööda lähenevad sammud. Kes võiksid need olla? Omad need olla ei saa. Järelikult... Läheneb 5 sõdurit, püssid seljas. Poisid asetuvad ahelikku raudtee kõrvale. On tulijad nende kohal, tõuseb üks neist püsti ja käsutab: „Käed üles!" Tulijad jahmuvad liikumatult kohale. „Loen kolmeni — ja siis käsen avada tule! Üks..., kaks...", „Lubage, ma tulen teie juure", lausub üks tulijaist, kiirel sammul jõuab püstiseisva koolipoisi püssiotsa ette ja samal hetkel hüpates löök püssiotsa kõrvale ning tõmbab taskust revolvri, et tulistada. Seal näeb ta aga, et vastane kannab samuti varukal soomusronglase märki... Tulijaiks osutuvad s.-rong nr. 1 mehed. Sõdur, kes tuli, kõneles, et ta oli otsustanud bolshevike ohvitseri maha lasta, kuejuures loomulikult ta ka ise oleks maha lastud. Kuid ta kaaslased oleks võinud samal momendil püssid seljast haarata ja silla oma kaitse alla võtta. See iseloomustab soomusrongi võitlusmoraali.

Sillavalvel koolipoiste seas oli siis ka Artur Sirk.

Punane roos rinnal lahingusse

On märtsi algus 1919. Uus saadetis koolipoisse on soomusrongile jõudnud. Järgmisel hommikul nad lähevad lahingusse. Nad lahkuvad rongilt lauldes.

Rünnatakse S.-Netšajeva küla. Ahelik jõuab metsast lagedale. Näha on ka küla. Kuid bolshevike tuli muutub eriti ägedaks Ahelik ei pääse edasi, vaid on sunnitud lumme heitma. Langeb dessantroodu ülem. Laskmine kestab endise ägedusega. Seal vajub kokku pikk koolipoiss Treiberg. Kuul on lõhestanud ülalt ta reie tuiksoone. Kaaslased lohistavad tema mööda lund tagasi, välja tule alt. Haavast otse purskaverd. Lumele jääb lai veretee kuni haavatu on verest tühjaks joosnud. Siis jääb ta lamama seljali, omal valge kasuka rinnal suur punane roos . . ., kinnitatuna Tallinna jaamas kooliõdede poolt. Kajab võimas hurraa. Joostakse üle lageda. Küla vallutatakse

Järva põllumees künnab, kõrgematel põldudel juba külvatakse

Ühised pingutused aitavad ka tänavu Järvamaa põllumehe kõikidest raskustest üle

Nagu Järvamaa jaoskonna-konsulentide andmed kõnelevad, on Järvamaa põldudel alanud juba hoogsad kevadtööd. Väljaarvatud eriti madalad maad, käib maakonna enamuses praegu libistamine ja äestamine, aedades aga ettevalmistused uute viljapuude istutamiseks. Järva-Jaani ümbruskonna valdades on teostatud juba esimesi külve, mujal järgnevad need lähemail päevil.

Üksikute konsulentide piirkondi eraldi vaadeldes selgub, et Paide jaoskonna-konsulendi tööpiirkonnas, s.o. Paide ümbruse valdades, teostatakse praegu libistamisi ja ettevalmistusi külviks. Lähemail päevil tehakse juba algust ka külvidega. Mis puutub seemne-, inim- ja hobutööjõu küsimusse, siis tuleb märkida väikest nappust suvinisu ja kaera seemne osas, kuna kaer näiteks mullu teatud osas ikaldas. Odraseemne alal puudujääki ei esine. Hobu- ja inimtööjõud võimaldab teatavate pingutuste juures teostada põllutööd rahuldavalt.

Türi konsulendi piirkonnas on käsil kõrgemate põldude äestamine. Künde veel ulatuslikumalt teostatud ei ole, kuna maad üldiselt madalad. Seemnega on olukord peagu sama, mis Paides, kusjuures nappust tuntakse ka kartuliseemnest.

Koeru ümbruse kõrgematel maadel teostub esimesi künde, üldiselt on maad aga veel märjad ega võimalda ulatuslikumat tööd. Talviviljaorased on rahuldavad. Seemneviljapuudust ei esine. Inim- ja hobutööjõust esineb kohati puudus, kuid olukord lahendatakse kohapeal.

Järvamaa jaoskonna-konsulentide piirkonnist on tööd arenenud kõige enam Järva-Jaani ümbruskonna kõrgematel maadel, kus Vajangu ja Võhmuta vallas teostati juba ka esimesi külve. Suvenisu seemnest on kohati puudus, tööjõud ähvardab jääda nõrgaks nii inim- kui ka hobutööjõu osas, kuid samuti nagu teistes jaoskondades, vaadatakse ka siin täie julgusega tulevikku, sest ühised pingutused ja ühisabi põllutöödel aitavad põllumehe üle igast raskusest.

Noored huvituvad lennuväe abiteenistusest

Teatavasti võimaldub Eesti noorusel hiljuti kehtestatud korraldusega koonduda noorteüksustena lennuväe osade juurde igasugusteks abiteenistuslikeks ülesanneteks, nagu rakendumine õhutõrjekahurite juure, lennuväljal mehaanikute ja motoristide abistajatena, virgatsitena jne. Sellest uudsest abiteenistuse võimalusest on haaranud kinni paljud noored ka Järvamaal. Eriti on huvi lennuväeabiteenistuse vastu noortes tõusnud viimaseil päevil. Viimati nimetatud asjaolu kinnitab kujukalt ka see, et peagu igapäev hommikust õhtuni külastab Järva noorte maleva staapi arvukalt poisse, kes lennuväeabiteenistuse kohta lähemat informatsiooni pärivad.

Peakoosolekud Koigis ja Karedal

Eeloleval pühapäeval peab Koigi vallas Allika talus oma korralise aasta-peakoosoleku Prandi Turbaühing. Toimuva peakoosoleku päevakorras on koosoleku juhataja ja protokollija valimine, 1942.a. aruande kinnitamine, 1943. a. aruande kinnitamine, 1944. a. eelarve vastuvõtmine, revisjonikomisjoni protokolli ettelugemine, juhatuse ja revisjonikomisjoni valimine ning läbirääkimised.

Pühapäeval, 21. mail peab Öötla Turbaühing Kareda Piimaühingu ruumes oma korralise aasta-peakoosoleku. Koosoleku, millne algab kell 15.00, päevakorras on koosoleku rakendus, 1943. a. aruande kinnitamine, 1944. a. eelarve vastuvõtmine, valimised põhikirja järgi, turbatööde korraldamise küsimus ning läbirääkimised.

„Ugala" külastab Paidet

Eeloleval esmaspäeval külastab järjekordselt Paidet teater „Ugala", esitades samal päeval algusega kell 17 rahvamajas A. Särevi 4-vaat. dramatiseeringu O. Luisu jutustuse järgi „Äripäev".

Tuli hävitas Saaremaal taluhooned

Saaremaal Pihtla vallas põles maani maha Metskülas Ores Sädemi talu elumaja ühes rehealusega. Tules hävis ka suurem osa talu vallasvara. Õnnetuse põhjustas tõenäoliselt katkine ahjulõõr.

Uudismaaharijad peavad koosoleku

Pühapäeval, 21. mail peab Pillapalu algkooli ruumes oma aasta-peakoosoleku Pillapalu Uudismaaharijate Ühing. Peakoosoleku päevakorras on koosoleku rakendus, 1943. a. aruande kinnitamine, 1944. a. eelarve vastuvõtmine, valimised põhikirja järgi, masinate tööjaotuse määramine ja läbirääkimised. Koosolek algab kell 9 hommikul.

Paide raehärrad olid koos

Eile toimus Paide linnavalitsuse ruumes järjekordne Paide linna raehärrade nõupidamine. Seekordsel nõupidamisel oli päevakorras linna 1944. a. eelarve, kinnisvaramaksude vähendamise palvete otsustamine, heinamaade rentimise korra ning linna ettevõtete finantseerimise küsimused.

Alfred-Karl Väliste't, kelle elukoht Tallinnas, Tartu mnt. 4—4, karistati 250-rmk rahatrahviga petroolist liighinna võtmise pärast.

Norra tahetakse „vabastada" ajutiseks okupeerimiseks

Stokholm, 10. 5. (DNB) Nõukogude valitsus soovib koos Suur-Britannia ja USA ga osa võtta Norra „ajutiseest" okupeerimisest, kui see maa„vabastatakse", nagu Londoni leht „Daily Sketch" väidab end teadvat.

Ungari tahab kõik teha võidu heaks

Budapestist, 9. 5. (DNB). Ungari siseminister Jakosh pidas Neushlis kõne, milles ta tähistas Ungari halduse ülesandena teha kõik mis võimalik võidu heaks. Tänapäeval ei tohtivat olla sisepoliitikat sõna kitsas mõttes, selle asemele pidavat astuma sõjapoliitika. Rindel peab valitsus selle eest hoolt kandma, et sõduritel oleks küllaldasel määral relvi.

Järva noored maal

Enamik leidis omale koha iseseisvalt, staabi kaasabita

Sõjalisest olukorrast tingituna rakendatakse eeloleval suvel kõik noored põllumajandusliku abiteenistuse kohustuse täitmisele. Selle ürituse eesmärgiks on, et põllutööd saaksid igas talus viidud läbi õigeaegselt ning eeloleval aastal oleks igaühele kindlustatud tema igapäevane leib. Teatavasti haarab sunduslik noorte põllumajanduslik abiteenistus mõlemast soost, kõigis alg- ja neist kõrgemates õppeasutistes õppivaid ning maal olevaid üle 14-aastaseid noori, kelle vanematel või hooldajatel puudub iseseisev põllumajapidamine. Noorte põllumajanduslikule abiteenistusele rakendamine kohtadel toimus vastavate noorte malevate kaudu, kusjuures noortele oli jätetud võimalus esmajoones töötada oma vanemate talundeis ning kellel need puuduvad, vastavalt noore omaalgatuslikul valikul soovitud talundeis. Põllumajandusliku abiteenistuskohuslaste maalesiirdumine Järvamaal toimus kõigiti eeskujulikult, ladusalt ja kiiresti, kusjuures valdavam osa abiteenistuskohuslasi omaalgatuslikus korras leidsid endile vastavad töökohad. Vaid mõnel üksikul juhul tuli noorte maleva staabil vahendajana abistada noort vastava töökoha leidmisel. Kuna maleva staabil puudub veel esialgne ülevaade abiteenistusse siirdunud noorte arvu kohta, siis pole võimalik täpsemat ülevaadet anda, kuid üldiselt on arvata, et see arv on mullusest veidi väiksem, kuna tänavu siirdus põllutöödele kahe aastakäigu võrra vähem noori. Tervislikel põhjusil vabastati abiteenistusest kas osaliselt või täiesti ca 100 noort.

Noored tähistavad emadepäeva

Möödunud kolmapäeval toimus Järva noorte maleva staabis järjekordne noorte tütarlaste koondus. Peale juba tavaks kujunenud koonduse kava oli äsja toimunud koondusel peamiseks küsimuseks eeloleva emadepäeva tähistamine. Peale üksmeelseid mõttevahetusi otsustati eelolev emadepäev ära pidada Taevaminemispühal, neljapäeval, 18. mail. Emadepäeva tähistamise täpsem ja üksikasjalikum kava selgub neil päevil, kuid nagu vastavalt poolt kuuleme, toimub nimetatud päeval vastavasisuline pidulik aktus. Emadepäeva tähistamiseks toimuvast pidulikust aktusest-koondusest on osavõtuks oma nõusoleku andnud ka Eesti Noorte tütarlaste üldjuht pri. A. Juske.

Preemiaid ravim- ja vürtstaimede ning metsatee eest

Peale põllumajandusliku saaduste müükide premeeritakse ka vastavate taimede kogumist ja müüki sellekohastele kokkuostupunktidele

Mitte üksi toitlustamine, vaid ka rahva tervishoid omab esmajärgulise tähtsuse ühiskonna olemasolus ja korralikult töötamise võimaluses.

Hulk hädavajalikke arstimeid valmistatakse meil kasvavaist taimedest. Sellepärast on tarvis neid koguda ja ümber töödelda. Kogumist peavad eestkätt teostama koolinoored ja ka töökohustusest vabad vanemad inimesed. Nende ergutamiseks on pandud maksma uus premeerimiskord, mis on soodsam ja mõnes osas ulatuslikum senisest.

Üldse kuulub kogumisele väga palju mitmesuguseid taimi, mis preemiate suuruse järgi on jaotatud 8-sse gruppi. Sellejuures tehakse vahet metsikultkasvavate ja kultuurtaimeds vahel. Kultuurtaimed kuuluvad kolme viimasesse gruppi.

Ühe preemiapunktilise preemiatähe annab metsikult kasvavate taimede müümine alates 0,5 kg kuni 8 kg. Nii näiteks annab juba ühe preemia punkti 0,5 kg karukollaeoste, seemnete kibuvitsamarjade või tungalterade müümine.

Kultuurtaimede müümise eest võidakse saada iga 100 kg. eest 30—100 preemiapunkti, kusjuures vähemate koguste müügi puhul punktide arv vastavalt ka väheneb.

Kogutud ravim-, vürts- ja metsateetaimede toormaterjal peab olema korralikult kuivatatud ja vaba käärimise ning hallituse tunnustest. Taime osad ei tohi olla rikutud röövikutest.

Taimede ostmist teostavad apteegid, nats. a/s Ephagi laboratoorium, dr. V. Madise keemiafarm. tehas ning Aedvilja Keskühisuse ja ETK kokkuostapunktid.

Taimede kogujad võivad kuni poole preemiapunktide ulatuses valida preemiatähtede asemel suhkrutähti, vahekorras üks preemiapunkt võrdub ühele suhkrutähele. Samuti võivad nad valida preemiatähtede asemel tekstiilpunkte kuni kolmveerand preemiapunktide ulatuses, vahekorras üks preemiapunkt võrdub kolmele tekstiilpunktile.

Preemiapunktite arvutamine ja preemiatähtede väljaandmine toimub taimekoguja elukohajärgses valla- või linnavalitsuses jooksvalt müügitõendite esitamisel koguja poolt. Lähemaid andmeid taimede liigi ja kogumise aja kohta kavatsetakse pidevalt anda ajalehtede kaudu. Samuti võib üksikasjalisemaid andmeid saada kokkuostukohtadelt.

Hanekasvatus laiendamisele

Haudejaamadel seisab ees pingerikas hooaeg

Kevade saabumisega on ülemaaliselt alustanud tööd kõik haudejaamad. Eriliselt suurt elavust on tänavu märgata tibude tellimise järele, milleks nõudmine suurem kui täita saadakse. Et kanakasvatajaile vastu tulla, võimaldatakse neil haudejaamadest osta sugulindude haudemune. Need võidakse kodus kas kanadel või ka kalkunitel välja haududa lasta. Ka võivad kanakasvatajad sugulindude mune vahetada naabritega normiks minevate munade vastu. Sel teel võimaldatakse parandada haudumisele tulevate munade sorti ja laiendada sugulindude kasvatamist. Mittesordiliste kanade munadega võivad kanakasvatajad normi täita.

Et nende vähesusest üle saada ja et saadaolevat materjali õiglaselt jagada, antakse haudejaamadest iga ühe hektaarilise maa kohta 5 tibu talundile.

Tänavu jäävad kanakasvatajate suhtes kehtima Põllumajanduse Keskvalitsuse poolt määratud hüvitused premeeritud kanakasvatajaile ja tunnustatud sugulavadele. Samuti tuleb neile jaotamise le söödateravilja.

Kanakasvatuse kõrval osutatakse tänavu tähelepanu ka hanekasvatusele. Head materjali annavad selleks möödunud aastal Leedust toodud suguhaned, kellede järglasi ja haudemune hanekasvatajail on võimalus saada kohalikkude haudejaamade ja munaühingute kaudu.

Raiekohustuse mittetäitmine viis vanglasse

Harju-Järva abiprefekti otsusega karistati neil päevil Albu vallas Kaalepi asunduses elutsevat Karl Siilka't raiekohustuse mittetäitmise pärast 2-nädalise vangistusega.

Keelehuvilistele

Akadeemilise Emakeele Seltsi traditsioonilised murdekogumisvõistlused toimuvad ajaraskustele vaatamata. Paljude kaastööliste soove arvesse võttes on võistlustööde loovutamistähtaeg pikendatud 1. juulini 1944. Kõiki asjasthuvitatuid palutakse pöörduda Akadeemilise Emakeele Seltsi poole aadressil Rüütli 24, Tartu.

Liighind tõi karistusi

Harju-Järva abiprefekti otsustega karistati neil päevil liighindade võtmise pärast ärgmisi kodanikke.

j Karl Jürihein a, kelle elukoht Käru vallas Orava külas, karistati 200-rmk rahatrahviga. K. Jürihein oli paberossiide ja pudukauba müügil müüdavate esemete eest võtnud märksa kõrgemat hinda, kui see kehtivate eeskirjadega lubatud.

Jaan Arak't, kelle elukoht Tapal, Lai tän. 5, karistati 150-rmk rahatrahviga. J. Arak oli suitsupaberi ja kammide müügil nõudnud müüdavate esemete eest lubamatult kõrget hinda.

Marssal Rommel ütles:

„Meie oleme valmis"

Kõrvevõitlejast Euroopa läänerannikuu kaitsjaks

PK. - Käesoleval hetkel ei tea keegi, millal algab suur lahing läänerannikul, võib-olla üheaegselt maabumisega prantsuse lõunarannikul, millega koos algab ka teise maailmasõja vägeva draama suurim akt. Isegi vastane ei tea oma rünnaku tundi täpselt; sest see sõltub ilmastikust, mis soodsate varjamisvõimaluste juures mereoperatsioonidele peab võimaldama ka samaaegset õhujõudude koondatud panust. Kas ei oodata eespool ka Stalini märgusõna, kes esimesena väljendas soovi oma kapitalistlik-demokraatlikkude liitlaste vajaliku teise rinde järele ja kes nüüd laseb oma ajakirjanduse üha tungivamalt korrata nõuet invasiooni algamiseks läänes? Vaid üks paistab selles oletuste, fantastiliste ennustuste ja arvamuste meres ümberlükkamatult kindlana: otsustav tund tuleb, ja meile näib, et üsna varsti. Selle teatava ootuse tulemuseks on meie pool veel üks teadmine: me oleme valmis, meid ei suudeta üllatada. Üllatatud saab aga vastane olema saksa mitmekülgsete tõrjevahendite jõust ja valikust.

Saksa ettevalmistuste, samuti aga ka vastaste luure keskpunktis seisab praegu eriti üks mees, kes Aafrika-sõjakäigust saadik on üks populaarsemaid saksa kindraleid. Saksa rahvas on õppinud seda meest austama ja armastama — vastane õppis teda hindama ja kartma. Kirjeldused tema isikust ja võitlusmeetoditest võtavad vaenlase ajakirjanduses rohkem ruumi kui omaenda kindralite kiitused. Tema mehine meel, ta julge ja vahelduv võitlusviis, tema paenduvus isegi raskeimatel tundidel ja tema isiklik panus eesliinidel sundisid ka vastast teda austama ja imetlema. Ükski ei tunne aga feldmarssal Rommelit paremini kui tema inglise partner, ja kindral Montgomery ongi nüüd Eisenhoveri juures selleks, et kindlustada endale Rommeliga uut kohtumist. Suuresnuliste sõnade taga, mida teiselpool Kanalit varutakse eelseisva maabumisaktsiooni jaoks, peitub ebakindlus olukorra hindamisel, kusjuures hirmsat ähvardust, mis peitub marssali nimes, püütakse ületada liiga valju karjumisega.

Hulljulgest patareijuhist maailmasõjas, kes Alpides teenis Pourle-Merite ja saavutas oma tagajärjed uutlaadi ja üllatavate lahenduste läbi, kuni „Tontidediviisi" juhini sõjakäigul Prantsusmaale on pikk samm. Rünnaku värske hoog ja vaenlase julge haaramine olid talle aga jäänud. Ta säilitas need ka siis, kui ta ilma igasuguste kogemusteta kõrvevõitlustes saabus Põhja-Aafrikasse. Kiire ja loogiline mõtlemine, keha määratu vastupidavus, raudne virkus ja igasuguste olukordade intuitiivne mõistmine koos sügava vaistuga kõige ettearvestamatu jaoks, mis ju lõpuks kujundavatki suure isiksuse, võimaldasid temal ka tagajärgi, mida ükski ei pidanud võimalikuks, vastane aga lausa võimatuks. Rommeli võitlusi Aafrikas tähistas alaline alakaal inimeste poolest ja veelgi suurem alakaal tankide, kahurväe ja materjali poolest. Juba seekord asetas ta relvade ja inimeste kuhjamisele vastu oma sõdurite vapruse ja targa ning kavalusterohke juhtimise, mis alati jäi juhtimiseks eesliinilt. Ta tegi võimatuna näiva võimalikuks ja haaras vaenlast alati nõrgeimast kohast, millest lähtudes ta teda üllatava mõjuvusega hävitas ja purustas. Tobruki sõjakäik ja retk kuni Niiluse deltani on selle klassiliseks tõendiks. El-Alameini positsioonil tuli värskel marssalil esmakordselt tõmbuda suurejoonelisemasse kaitsesse, seda üha napimaks muutuva omapoolse järelveo ja järjest kasvava vaenlase masside kuhjumise juures, kusjuures Rommelil tuli klammerduda toetuspunktidesse ja kaitsta ümberringi piiratud rannikupositsioone. Veel lootusetuna näivatel taandumispäevadel tuli feldmarssal toime olukordadega, millistest Montgomery lasi kuulamajäävale maailmale teatada, et tal on lõpuks ometi õnnestunud Rommeli peajõude sisse piirata ja et nüüd on tegemist ainult veel piiramiskatla puhastamisega. Kuid vaenlane ei saavutanud aga iialgi seda sihti. Pudel, millest anglo-ameeriklased kõnelesid kui katlast, oli tühi ja kitsast pudelikaelast, mis viis tihti läbi juba vaenlase poolt vallutatud maalade, leidis Rommel alati tee vabadusse. Vastasele aga maksis see liikuv tõrjeviis raskemaid kaotusi. 2000 kilomeetrit ja veelgi rohkem lääne pool asusid Rommeli jõud veel kord vastu vaenlase ülekaalule Mareth-liinil. Veelgi napimini saabus järelvedu, kuid Rommeli armee vana, kavalustrohke võitlejavaim püsis ja aitas teda võidule Sbeithla ja Gafsa juures saksa julgusest ja löögijõust täiesti peatuks muutunud ameeriklaste vastu.

Itaalia armee kokkuvarisemisel Badoglio reetmise järele lõi marssal järelveoliinide kindlustamisega ja Ülem-Itaalia rahustamisega alles eeldused meie diviiside kangelaslikuks võitluseks Lõuna-Itaalia ruumis Salerno juures ja lõpuks ulatuslikul rindel Pescarost Gaetani. Siis kulus tema hool maabumistest ohustatud rannikutele, Itaalia ja prantsuse Riviera kohtumispunktile. Väheste nädalatega loodi siin niipalju eeskujundavat, et ükski vastane ei või siin enam uisapäisa katsetada ohustada saksa järelveoliine põhjast või koguni meie jõudude sissepiiramisega. 1942. a. septembrist Alameis üle võitluste Mareth-liinil Tuneesis kuni Ülem-Itaalia ruumi kindlustamiseni koos liguuria ranniku kaitsevalmidusega on marssal Rommelil tulnud eeskätt tegemist teha tõrjeprobleemidega.

Kaitse ei tähenda võitluse tardumist. Ka kaitse võib samuti kui julge ja hästi läbi mõeldud rünnakki vallandada suuri loovaid jõude. Valemis: suured massid väikeste jõudude vastu, millised mõlemad alluvad inimlikule juhtimisele, toob ühe poole mitte just täiesti lootusetu olukorra juures alati parem juhtimine, paremini läbimõeldud süsteem ja relvade osavam käsitlemine otsustuse. Tänapäeval ei või Euroopas juba ammugi enam juttu olla maajõudude ebavõrdsusest. Meile on aga tähtsam, et meie diviisid ei seisnud mitte üksnes relvaga käes valvel, vaid lõid koostöös tööteenistuse ja Todti organisatsiooniga täiusliku kaitsesüsteemi.

Üha uutel inspektsioonireisidel kasutab marssal Rommel igat päeva kuni vaenlase rünnaku alguseni, et üleeilset head asendada eilse paremaga ja tänase täiuslikumaga. Sest ei leidu ühtki miiniväija ega tõket mis siin või seal veelgi ei vajaks viimistlemist ja täiendamist. Mõnetuhande kilomeetri pikkuse inspektsioonireisi järele avanes meil võimalus kindralfeldmarssali endaga kõnelda prantsuse ranniku tõrjetubliduse üle. Rommel ei olnud kitsi tunnustusega vägede saavutustele möödunud kuude jooksul, millistega nüüd viimaste aastate ettevalmistustööde järele on Atlandi-valille antud nii mere- kui ka maa poolt see mõjuvuseaste, mis on vajalik, et lasta iga maabumiskatset kujuneda ründajaile veriseks seikluseks. „Eel kõige", nii ütles feldmarssal, „olen ma õnnelik selle vaimu üle, millega need tööd teostati. Värsked ja tulivärsked aastakäigud jõuavad siin täiesti vanade rindesõdurite saavutusteni. Noored lausa põlevad ootusest, vastasega jõudu proovida. Kuidas on tänavune sõjaaasta erinev aastast 1918! Selle meeskonnaga suudan ma teha kõike!"

Viimasel sõidul kontrolliti eeskätt lõuna madalat rannikut. Siin pakub rannik end vastasele maabumiseks veelgi rohkem kui põhja kõrge kaljurannik. Seepärast pidi siin ettenägelikkus olema kahekordne, iseäranis suurte sadamate piirkonnas, mis maabuvale vaenlasele oleks järelveo tõttu eriti tähtsad. Lausikud rannaribad aga lubavad ka teisel poolt ka sügavasti liigestatud mitmesuguste tõkete loomist. Selleks on külastatud piirkondades eriti viimastel nädalatel vaeva nähtud, et kindlustustöid kroonida. Võimalikkude ja tõenäolistegi õhudessantide puhuks on see piirkond täis tipitud üllatusi vaenlase jaoks, kes, marssali sõnadega väljendatult, saab siin alles imet nägema!

Tänapäeval antakse Hollandi õitsvate tulbiväljade toredusega algaval Atlandi rannikul kuni alla lõunasse Hendayeni ja sealt edasi mööda Vahemere rannikut Fort Bou'st kuni suvises külluses särava prantsuse Rivierani ühtlustatud käske. Eksperimenteerimise staadium on juba mööda ja kõik ootavad katsumistunni saabumist.

Vihje pahul üha jälle kordunud inimeste ja materjali kuhjamisele vastase poolt lõunarinnetel Euroopas ja Põhja-Aafrikas osutas marssal saksa sõduri visale vaprusele, kes ei murdu materjalilahingu keerises, vaid karastub ja tugevneb, kuna ta võitleb sügavas usus riigisse. Marssalil endal olevat ainult üks ülesanne, kergendada oma sõdurite ülesandeid tehniliste vahenditega ja nende tunnetuste varal, mida võib omandada materjalilahingut analüüsides. Ka tihedaima pommitamise juures on aruka tegutsemise läbi kaitse ja vastulöögid võimalikud. Tehnika ja juhtkonna vaim peavad ühinema, et saksa sõduri vaprust saabuvas raskes, otsustavas võitluses võidule aidata.

„Saksa sõdur tunneb täna oma selget võitlussihti. Ta käes on vanad, tuntud äraproovitud, kuid selle kõrval on ka uued relvad ja ta on otsustanud äärmuseni vastu panna. Kokkupõrge saksa rannikurindega kujuneb vaenlasele kohutavaks. Ma olen veendunud, et iga üksik saksa sõdur annab siis oma lisandi tolleks kättemaksuks, mida anglo-ameeriklaste vaimsus on ärateeninud oma roimarliku ja elajaliku õhusõja eest meie kodumaa vastu." Feldmarssali sõnad langevad nagu lühikesed rasked vasarahoobid. Ta tunneb ülesande raskust. Kuid ta on kindel tugevaimas saksa tõrjes, mis igat maabuvat vastast tabab hävitavalt nii maa- kui ka mererindel. Saksa rinne Lääne-Euroopas püsib. Rünnak võib saabuda. See leiab meid eest valmina ja otsustununa.

Keskus Eesti Käsitöö uusi ülesandeid

Majandus- ja Rahandusdirektooriumi juures tegutsev Keskus Eesti Käsitöö, kelle peamiseks ülesandeks oli seni rahvuspärase käsitöö arendamine ja edendamine vastavate musteresemete valmistamise teel saadaolevast materjalist ja nende propageerimine, on oma senise tegevuse kõrval püüdnud praeguste võimaluste piirides rakenduda otseselt sõjaolukorrast tingitud ülesannete täitmisele.

Käesoleva aasta veebruaris, kui algas eesti väeüksuste moodustamine, alustas nimetatud keskus ulatuslikku rindesõdurite sokkide kudumist. See üritus leidis väga elavat vastukaja. Naisametnikud, õpetajad ja õpilased ning kodused perenaised ohverdasid oma vabad hetked ja lühikese ajaga valmistasid virgad käed üsna suure koguse sooje sokke meie rindemeestele.

Eriti märkimist aga väärib see töö, mida Keskus Eesti Käsitöö on viimasel ajal alustanud, et aidata kaasa vaenutegevuse tõttu kannatada saanud elanikkonna varustamisele hädavajaliste esemetega. Kasutada oleva tööjõu ja võimaluste piires arendatakse sel alal küllaltki laialdast tegevust. Esmajoones püütakse jällegi rakendada vabatahtlikku tööjõudu ja leidub küllaltki inimesi, kes saades aru töö tähtsusest, püüavad kõigiti kaasa aidata selle edukaks kordaminekuks. Nii alustas keskus hiljuti riietusesemete valmistamist, mis toimub vastava eriala õpetajate juhtimisel ja tegelikeks töötajaiks on peamiselt vabatahtlik tööjõud. Esiti töötati välja saadaolevast materjalist sobivad musteresemed ja nüüd valmivad nägusad lastekleidikesed, meeste päevasärgid, naiste pluusid ja kleidid jm.

Samuti on käimas ka silmkoese esemete valmistamine. Villasest lõngast, mis antud vabaks selleks otstarbeks, tehakse kaunikoelisi jakke, lastemütse, salle. Kudumisel on ka sokke, sukki, karupükse. Pearõhk on siin pandud lasteesemetele. Esemed on valmistatud maitsekalt ega oma tavalise laagritöö ilmet. Sageli kasutavad nende valmistajad oma poolt kaunistamiseks pisut lisandeid, nagu värvilisi lõngaotsi.

Ettevalmistusel on ka kangakudumine saadaolevast materjalist.

Kuna Keskus Eesti Käsitöö endal puudub turustamiseaparaat, antakse valmisesemed üle vastavaile asutusile, kelle kaudu need lähevad kätte tarbijaile — vaenutegevuse tõttu kannatanuile, kelle jaoks need on ette nähtud.

Briti impeerium lagunemisohus

Mai kuuks on Londonisse kokku kutsutud uus dominioonide konverents, millel peavad tulema arutlusele Briti „Commonwealthi" eriti ohtlikud eluprobleemid.

Sellega ühenduses väärivad märkimist mõningad seisukohad, mida on Briti dominioonides avaldatud Briti impeeriumi kohta. Nii ütleb prof. Scott Montrealist Kanadas järgmist: „Briti impeeriumi vana mõte ei ole enam olemas. See esines briti rassi levimises, kes uuris, vallutas ja asustas uusi maid. Kuna autor räägib sellest mineviku vormis, tähendab see seda, et ta loeb endist inglise pioneeritegevust lakanuks. Scott väidab edasi, et Briti Commonwealth ei ole suutnud lahendada asumaade toorainete ja vabade maailmaturgude probleemi, millega ta on kaasa aidanud üldise kindlusetuse tekkimisele maailmas.

Tuleviku kohta ütleb Scott juba 1939. aastal, et Commonwealth'i koostöö põhimõtted peavad tulevikus olema põhimõtteliselt teissugused kui minevikus. Kindel olevat ainult see, et Commonwealth saab lahendada oma probleeme ainult ühenduses teiste rahvastega, mitte neist eemal. Ühest seitsmest natsioonist (need on: Inglismaa, Iirimaa, Lõuna-Aafrika, India, Austraalia, Uus-Meremaa, Kanada) ei olevat küllalt tugev selleks, et üksi toime tulla poliitilis-majanduslike, sõjaliste ja sotsiaalsete probleemidega. Teiselt poolt on aga igal dominioonil lahendada palju sisemisi probleeme. Ning alles pärast sisemise ühtluse ja tugevuse võivad tulla kõne alla nende kohustused Commonwealth'i suhtes. See dendents on avaldanud kõigil Briti impeeriumi konverentsidel 1907. a. saadik. Sõja aegadel on see jäänud rohkem tagaplaanile, et päsast konflikti vaibumist uuesti esile tõusta.

Et ka praeguses maailmasõjas ei ole need tendentsid kadunud, seda tõendab selgesti majanduslik areng. Nimelt on selle sõja tulemusena Suur-Britannia muutnud kõigi oma dominioonide võlglaseks. India, Austraalia, Lõuna-Aafrika ja ennekõike Kanada hanked Commonwealth'ile on tekitanud rõhuva aktiivse saldo dominioonide kasuks ja põhjendanud nende majandusliku sõltumatuse.

Kuid ka poliitiliselt on dominioonid sammumas ikka rehkem oma teed. Nõnda nimetatud „Panameerika kaitsesüsteem" ei hõlma mitte ainult Inglismaa käest renditud tugipunkte, vaid on haaramas ka Austraaliat ja Kanadat (mõeldagu uuele Alaska teele ja uuele Kanada õlijuhtmele). Isegi Lõuna Aafrikas on tunda selle „Ameerika kaitsesüsteemi" majanduslikku mõju.

Kõige selle juures pole imestada, et Londoni esindajad on väljendanud ettepanekuid tsentraliseerida dominioonide välispoliitika. Kuid sama loomulik on ka asjaolu, et need ettepanekud on tagasi lükatud dominioonide poolt.

Kogu selle probleemi tuum peitub palju sügavamal. Selle teatava lagunemise ja irdumise põhjuseks on ühise idee puudus ja ühise ülesande puudus, mis pioneeriajastul sidus kõiki impeeriumi liikmeid. Praegu võib Briti impeeriumi ja tema dominioonide tuleviku kohta öelda järgmist. Ees seisab suur kultuurivõitlus, milles on võimalikud kolm lahendust. Esiteks võivad dominioonid luua omaenda, iseseisvad ja iseendaga rahulduvad kultuurid, mis võlgneksid võrdlemisi vähe teistele kultuurrahvaile. Teiseks võivad nad oma lokaalsed tingimused kohandada Euroopa ja eriti Inglise kultuurile, nii et see jääks oma olemuses muutmatuks. Kolmandaks ja palju heledamaks võimaluseks oleks see, kui dominioonid säilitaksid küll väliselt Briti Commonwealth'i poliitilise masinavärgi, seejuures loeksid aga oma valdkonnas kultuuri, mis ei põhjeneks mitte Euroopa omal, vaid mis ammutaks oma vaimu USA-st.

On viimne aeg mahorkaseemne külimiseks

Sõjaajal tuleb leppida saadustega, mis kvaliteedilt pisut halvemad ennesõjaaegsetest. Ka suitsetajatel ei ole praegu rahuldavalt lõunapoolsetest päikeserikastest maadest pärit olevat head tubakat, vaid tuleb leppida omamaa saadusega, mis meie kliima tõttu pisut halvem.

Tubakat on mitmesuguseid sorte, kuid kõike neid võib jaotada kahte suuremasse rühma — need on ehttubakas ja mahorka. Ehttubaka sortidest on meil tuntud nimed Brasil, Virginia, U- Stamm, Burley, Gundi, Kentucky, Herzogo- vina, Havanna ja teised. Ehttubaka eht on pikergune ja õhema koeline. Õied roosad, lillaka värvusega. Ka Trapesund on ehttubakas, meil aga tihti nimetatakse ühte mahorka sorti Trapesundiks.

Mahorkasordid on Bakum Svitsent, Vene lailеht ja teised. Tänavu Tubakakasvatuse Keskuselt saadetud mahorkasordi nimetus on Czerbel.

Mahorkaleht on ümarikum, südamekujuline, paks, hoiab tüvest eemal, leheroots tüve lähedal paljas. Õied kollased roheka värvusega.

Mahorka jääb headuselt maha ehttubakast, kuid ta on kasvutingimustes leplikum, kui ehttubakas ja kasvuaeg on lühem. Mahorkataimi saab kasvatada soepeenral, ega ole selleks vajalik klaasraamidega soelava nagu ehttubakal. Soepeenra valmistamiseks pannakse mulla alla 20—25 sm paksune kord hobusesõnnikut ja peenra ümber tuulekaitseks vaiade abil lauad.

Mahorkat võib kuivatada lehed koos vartega. Selsamal kujul võib ka mahorkat kohustusliku müüginormi katteks ära anda, ehk võib lehed ka hiljem eraldada, kui aega jatkub. See kuivatusviis nõuab märksa vähem tööjõudu, kui lehtede nöörile ajamine.

Kui mahorka käepärast, ei siis suitsumehel ole veel suitsunälga, sellepärast kasutatagu viimaseid päevi mahorkaseemne külimiseks. Preemiad on mahorkal needsamad, mis ehttubakalgi. Mahorkasaak on aga ehttubakast pisut vähem.

Kiiremaks kasvama hakkamiseks seeme eelindada. Selleks lastakse seeme hõredas kotis üks päev, s. o. 12 tundi leiges vees liguneda ja pannakse siis sooja kohta, kus teda vahetevahel leige veega piserdatakse ja segatakse. Kohane soojus tubakaseeme idanemiseks on 25 °C. Valgete idutäpikeste seemnetele ilmumisel tuleb teostada külv.

Külvamiseks segatakse peen tubakaseeme puhta peene tuhaga ja muld vajutatakse sileda lauaga kergelt kinni. Soojuse säilitamiseks kaetakse peenar mattidega, mis soojal keskpäeval, esiti lühemaks ja pärast pikemaks ajaks pealt ära võetakse.

Kastmist tuleb esiteks toimetada ettevaatlikult, piserdades, et peeneid seemneid mitte ära uhtuda.

Tubakakasvatamine võib toimuda tänavu samal alusel nagu möödunud aastal. Suuremal pinnasel võib tubakat kasvatada Tubakasvatuse Keskusega sõlmitud lepingu ja 100 ja 200 taime kasvatamisel loa alusel.

Lepingualusel kasvatamisel on pinna alammääraks 1000 ruutmeetrit ja erandjuhtudel (vastava maa ja tööjõu puudusel) 500 ruutmeetrit.

Lepinguid sõlmitakse põllumajandusnõuande konsulentide juures, kus ka seeme saadaval. Peale konsulentide sõlmivad lepinguid veel Aiavilja Keskühisuse esindajad, ühistute ärijuhid ja vallasekretärid.

1000 ruutmeetrit täis istutamiseks on vaja 5000 tubakataime. Mahorkaseemet nende saamiseks läheb 4,5 grammi, mis külida kolme ruutmeetri suurusele peenrale.

Suvirapsi kasvatamisest

Raps ehk õlikaalikas kuulub ristõieliste sugukonda ja kapsaste perekonda, olles kaalika kultuurteisend. Taim kasvab 70-100 cm kõrgeks ja on tugevalt hargnenud. Õied helekollased. Noorelt on õlikaalikas väga sarnane harilikule kaalikale, lehed tumerohelised-paljad, asuvad kodarikuna. Varrelehed poolenisti varreümbrised. Raps esineb kahes vormis — talvrapsina ja suvirapsina. Et talvrapsi kohta puuduvad meil katseandmed ja arvatavasti on ta liiga õrn meie karmide ilmastiku olude vastu, siis vaatleme ainult suvirapsi kasvatamist, mille kohta on saadud juba kogemusi meie oludes.

Rapsi kasvatatakse esijoones õlirikaste seemnete pärast, kust rapsiõli saadakse kätte harilikult pressimisviisil nii soojalt kui külmalt. Pressimisel saadud õli ei lähe kohe tarvitamiseks vaid seda puhastatakse keemiliselt. Rapsi tooröli on tumekollast kuni pruuni värvi, puhastatud õli aga helekollane, hapuka maitse ja vastuvõetava lõhnaga. Rapsiõli kuulub mittekuivavate õlide hulka, tarvitatakse määrdeks, seebiks, valgustuseks, rasvana leivale, küpsetamisel, keetmisel jne. Õlitootmise kõrvalproduktina saadakse rapsikooki, mis lähevad loomadele jõusöödaks.

Jõgeva Sordikasvanduse andmetel sisaldab suvirapsi seeme keskmiselt toorrasva 43 % ja üldproteiini 24,5% kuivaines. Seemnesaak oli 1943. a. üle 900 kg ha-lt.

M u l l a s t i k u s t eelistab suviraps kasvujõus olevaid mulde, mis on lubja ja huumuserikkad, vettpidavad ning vabad püsivniiskusest. Läheb hästi ka soomuldadel. Kohased ei ole kerged liivmullad.

E e l v i l j a d e s t peetakse paremaks väetatud rühvelkultuure, kaunvilju ja ristikut.

M a a h a r i m i s e l tarvitada kõiki agrotehnilisi võtteid, mis aitavad luua laitmata külvipinnase. Selleks kevadel tahenedes äestada või libistada. Korduskünd ei ole soovitav, sest kuivatab mulda. Maapinna kohendamine võiks teostada kultivaatoriga või selle puudumisel vedruäkkega. Kohendamisele järgnegu kohene mahaäestamine. Maapinna tasandamiseks ja mullapankade purustamiseks on soovlav teostada libistamist ja vajaduse korral ka rullimist. Ainult hästi ettevalmistatud peeneteralises mullas, mida ei ole ära kuivatatud maaharimisega, idaneb suvirapsi peenike seeme ühtlaselt ja taimestik areneb jõudsalt, ning on rohkem võimeline ületama kahjurite ja põua ohtu tärkamisel ja sellele järgnevatel päevadel.

K ü l v i a e g on suvirapsi juures väga oluline ja külv on soovitav teostada võimalikult varakult. Hiliste külvide puhul on vältimatu tugev saagilangus. Samuti võivad kahjurid saada hilisematel külvidel pöördel ohtlikuks.

K ü l v i v i i s i d e s t on eelistatud reaskülv, kusjuures reavahede laius cm võiks olla 30 cm ja külvisügavuseks 1-3 cm ning keskmiseks külvimääraks 16-20 kg ha-le.

A. M.

Rootsi töölised pidavat poliitiliselt alluma Nõukogude Liidule

Stokholmist, 9. 5. (DNB). Nagu selgub ajalehe „Ny Day" kirjeldustest Rootsi kommunistliku partei 15. kongressi kohta, seletas sellel kommunistlik riigipäevaliige Hilding Hagderg, et tööliskiass pidavat laskma oma poliitikat määrata Nõukogude Liidul, milline „sammuvat inimkonna arengul kõrgema vabaduse ja rahuliku kooselu esirinnas".

Soovin RENTIDA TALU. Inventar ja loomad olemas. Teated saata Joh. Laupa kauplusse, Järva-Jaanis.

Võhmuta vallas, Liudsalu k. Roobu talus Arnold Türki juures (telef. J.-Jaani 23-b) on Tori sugutäkud 1944. a. PAARITAMISEKS: „Uhke" nr. 573 TA I kl ja „Tagu" nr. 1706 TB III kl.

PELUSKI SEEMET vahetada kaera seemne vastu. Võhmuta v. Karina as. A. Kaljumäe juures.

AMETLIKUD TEATED

SISEDIREKTORI OTSUS

Eluruumide arvelevõtmise ja hädapiirkondade elanikkonnale jaotamise määruse eeskirjade teostamisele võtmise ja elamispiirkondade hädapiirkondadeks kuulutamise kohta. 9. mail 1944. a.

1. Eluruumide arvelevõtmise ja hädapiirkondade elanikkonnale jaotamise määruse § 1 alusel määran võtta teostamisele eluruumide arvelevõtmise ja hädapiirkondade jaotamise määruse eeskirjad kõigi linnade administratiivpiirkondades ja Iru vallas asetsevates Pirita ning Kose osades ja Merivälja suvituskohas.

2. Eluruumide arvelevõtmise ja hädapiirkondade elanikkonnale jaotamise määruse § 6 esimese lõike alusel kuulutan hädapiirkondadeks Tallinna linna ühes Iru vallas asetsevate Pirita ja Kose osadega ning Merivälja suvituskohaga ja Tartu, Tapa, Rakvere ning Jõhvi linna.

3. Eluruumide arvelevõtmise ja hädapiirkondade elanikkonnale jaotamise määruse järgi kohalikele omavalitsustele kuuluvad ülesanded ja õigused panen Iru vallas asetsevate Pirita ja Kose osade ja Merivälja suvituskoha suhtes Tallinna linnavalitsusele, kusjuures tähendatud kohtades tuleb eluruumidest teatada Tallinna linnavalitsusele.

Osk. Angelus.
Sisedirektor

Ilusaimas nooruses, kodumaa rindel saadud haavadesse surnud armast poega, venda ja sõpra

SS-Gren. EVALD JÜRJO't

sünd. 27. III 25.
surn. 25. III 44.

Mälestavad valusas leinas ema, rindel viibiv vend, õde, õde abikaasaga, väike Maie, venna naine, väike Rein ja Raimo.

Ootamatult surma saanud

n. allohv.

ELMAR PUIDET'it

sünd. 21. 06. 1907.
surn. 5. 05. 1944.

leinavad kurbuses naine, poeg, vanemad, õde, õde perekonnaga ja teadmatuses viibiv vend.

Armast isa, vanaisa ja vanavanaisa

JÜRI KOCHER'it

sünd. 1. jaan. 1859.
surn. 10. mail. 1944.

mälestavad leinas lapsed, laste-lapsed, laste-lastelapsed ja omaksed.

Matmine 16. mail Järva-Peetri kirikus

Müüa 7. h. j. NAFTAMOOTOR firma Rootsi „Bolinder". Hind Rmk. 1000.- Teatada Karl Luanejõe'le, Käru vald, Käru pag., Pärniku postitalu.

Sissesõitnud rätsep, nelja perekonnaliikmega soovib Paide linna või selle ümbrusse KORTERIT. Teatada slt. „korter".

Müüa 5-nädalane TÕUVASIKAS. Hind Rmk. 100.— Samas vahetada 3-nädalane vasikas põrsa vastu. Teateid saab Anna p.ag Visnapuu.

Soovitakse osta noorem märgitud MÄRAHOBUNE. Samas ära anda KÜLVI või KARTULIVÕTMISE masin. Teateid saab „Järva Teataja" talitusest.

KES TEAB midagi J ü r i T u l p'ist perekonnaga, evakueeritud Vepskülast veebruarikuus ja Pent Väravast, perekonnaga evakueerus Narvast. Teatada Ed. Vahtra'le, Esna jaam, Aru talu.

Väätsa vallale kuuluva Väätsa asunduse „Künka" talundi maa peal asuvad bolshevike ajast vallale mitte kuuluvad PALGID. Vallavalitsus kutsub üles nende palkide omanikke palgid kuni 1-se juunini 1944. a. valla maa pealt äravedama, hoiatusega, et peale nimetatud tähtaega müüakse palgid ära.— Väätsa Vallavalitsus. Väätsal, 9.5.44.